

МИХАИЛ САДОВЯНУ

КОЛИБАРИ

Превод от румънски: Гергана Стратиева, 1980

chitanka.info

Ница Лепадату дойде в Илишени, в мошията на чокоина Жорж Аврамяну през една есен. Дойде сам, само с една гугла и с излъсканата си тояга. Нейде от другата страна на хълма той се изкачи до хамбарите, спря се там и загледа надолу към яза и към къщата на чокоина. Зад него, там, отдето идеше, и на изток чак до Прут се простираше гола земя. Беше извървял много станции път, без да срещне човешко селище; по онова време земите около Жижия и Прут бяха пуцинаци.

Ница мина между хамбарите. Под един навес се чуваха гласове и отмерено тракане на веялки. Малко по-назад един слаб кон стоеше неподвижен, с наведена глава, и дремеше на есенното слънце. Отнейде изскочи бяло рунтаво куче и разярено, дрезгаво заръмжа към нозете на непознатия. Лепадату се бранеше с тоягата си и бавно вървеше към навеса, откъдето се чуваше бученето на веялките.

— Хей! Какво има, бре? — чу се тънък глас, като блеене на овца, и един дребничък гологлав старец с рошава коса се показва. — Какво има? Чиба, Колцун! — сопна се той на кучето и се наведе. — Хайде, върви си в дупката, че дяволите ще те вземат!

След като запрати по Колцуи една къса дебела тояга и го изгони към дупката му, дребничкият старец се обърна към Ница Лепадату и го изгледа внимателно.

— Хъм!... Тъй де! — рече той учуден. — Ти, момче, не си тъдявашен. Аз тебе не съм те виждал... Какво искаш?

— Тъй е, дядо — отвърна пътникът, — аз ида отдалеко, отдолу...

— Не те ли провожда някой?

— Не. Ама можеш ли ми каза кой е господарят на този чифлик и дали мога да се главя тук на работа?

— Харно бе, момче — рече старецът с тънкия си глас. — Щом си дошъл тука, ще се намери какво да вършиш, че тази мошия е голяма... Пък и господарят е добър.

— Как го викат?

— Гос'дин Жор... Тъй му викат: Жор Аврамяну... Иди в господарската къща и поприказвай с него...

— Добре — отвърна бавно Ница Лепадату.

Старецът го разглеждаше с малките си, живи очи. Странникът беше уморен, лицето му бе посипано с черен прах от пътя. Хълтналите му зелени очи под рунтави вежди гледаха тъжно, разсеяно. Отдавна не беше бръснат. Къдравите завити на края мустаци не закриваха устата

му. Устните му бяха пресъхнали, загорели. Навремени той ги разтваряше и ги овлажняваше с езика си.

— Жаден съм — рече той уморено. — Направи ми туй добро, дай ми едно канче вода...

— Че как няма да ти дам! Грях ще ми е на душата, ако не ти дам — отвърна старецът. — Върви в колибата...

Лицето на стареца стана дружелюбно.

— Мене ме викат Настасе Тентя — каза той засмяно, докато отиваха към колибата. — Аз тук съм отколе харманджия... Тука ме завариха и тука ме оставиха трима господари... И на мнозина уморени момчета като тебе съм давал вода... Давал съм, да има с какво да се разхлаждам и аз на другия свят...

Говореше и вървеше със ситни крачки, а цървулите му от нещавена кожа дращеха сухата отъпкана земя. Кълчищената риза, твърде широка за дребното му, слабо тяло, се развяваше от вятъра. Широкият и високият хамбари останаха встрани, както и навесът, дето няколко души отвяваха и пресяваха бяло жито. Дядо Настасе Тентя заведе Лепадату в колибата си, изкопана в земята. В малкото помещение, измазано с глина и хума, първо влезе той, а след него и странникът. В един ъгъл беше оджакът, отворен догоре, чак до пръстения покрив на колибата. Встрани имаше одъри, покрити с парцалени черги. В дъното се виждаше валчест отвор, в който беше закрепено и залепено малко стъкло, през което едва можеше да се надникне. Повече светлина влизаше през отворената врата. До огнището на трикрако столче седеше около двайсетгодишна девойка и се мъчеше да запали огън от царевични кочани. Когато старецът и Ница влязоха, тя измъкна главата си изпод оджака, обърна се и загледа учудена непознатия. Несъзнателно събра басмената си фуста и платнената си риза и се усмихна.

— Добър ден — рече Ница Лепадату, като забави погледа си върху нея.

— Дал бог добро, бачо...

Дядо Настасе потърси дървеното ведро зад вратата. Почука го с върха на цървула си и каза бързо с острия си глас:

— Хъм! Тъй де... Голяма мома, пък ведрото празно! Грабвай ведрото, Маргьолицо, и донеси студена вода, да се разхлади този уморен друмник.

— Отивам, отивам, тейко — отвърна засрамено момичето и се разбърза. Грабна ведрото и пъргаво излезе, навело глава и забило поглед в земята.

— Хъм! Тъй де... — весело каза дядо Настасе. — Само това дете си имам; жената не знам какво стана. Излезе един ден, то беше преди тринайсет-четиринайсет години, и до ден-днешен я няма. Че е работно, работно ми е момичето, ала му додява да седи самичко по цял ден... Нямаме тук черква да отиде човек в неделя. Там по Сирет и по Молдова, както съм виждал, няма село без поп и без черква... Там негли и хората са по-други. У нас и хоро не става... Когато бях момчурляк, живях и по други краища и знам, че стопаните там правеха хора... То у нас аслъ и стопани няма... Тук се живее така, както дал господ. Пък и то е душица, младо е, иска му се да се повесели... Каква веселба може да има тук, в моята колиба?

— Тъй е... — потвърди Лепадату, седна на одъра и изпъшка от умора.

— Хъм! Тъй де... — почна пак старецът. — Тук чияк подивява. И то, горкото, расна като диво... Отива сегиз-тогиз в господарската къща и там коконите я понаучиха да говори и да върши туй-онуй... Ходи два пъти до града, до Савени, толкоз... Какво може повече да знае?

— Тъй е, всеки живее, както може... — забеляза кротко Ница Лепадату.

— Че е тъй, тъй е... Ето сега и аз, позарадвах се, че е дошъл чияк... че има с кого да си похортувам... Та, казваш, отдоле идеш, а?

— Отдоле ида... ама не много отдалеч...

— Невям идеш от Яш?

— А, не! Яш е далеко... Там не съм ходил никогаж. И аз съм едно клето момче, сирак...

— Хм! Тъй де... — въздъхна дядо Настасе и стана. — Ей и щерка ми иде с водата.

Девојката, задъхана, със светнали очи на мургавето лице, вървеше бързо, шляпайки с босите си крака. Слезе двете стъпала, взе от полицата на оджака пръстеното канче, напълни го с вода и го подаде на друмника. Ница Лепадату го изпи на един дъх и поиска още едно. Изпи и него и избърса устните и мустаците си с ръкава на ризата. Върна канчето и ободрен, каза на девојката:

— Хубава вода! Господ здраве да ти дава... и всичко да ти бъде по сърце...

— Хм! Тъй де... Няма по-хубаво на тоя свят от водата — забеляза старецът.

Девојката се усмихваше благо. Остави ведрото зад вратата и седна на трикракото си столче до огнището. Ница Лепадату забеляза, че лицето ѝ е по-румено и косата пригладена и лъскава. Беше се огледала в извора, беше наплискала лицето си и косата си с чиста вода.

— Е, какво ще правим сега? — рече с въздишка друмникът.

— Хм! Какво ще правиш ли?... Ами ще хапнеш с нас... зер хора сме... И после ще се спуснем доле към господарската къща. Тъй както смятам аз, ще останеш при нас, на гос'дин Жор всякога му трябват хора.

— Трябват му хора за добитъка — обади се Маргьолица от огнището.

— Ти пък отде знаеш? — запита я старецът с поизтънен глас, като клатеше глава и се смееше.

— Ами чух, като бях долу, в господарската къща.

— Хм! Тъй де... Ще трябва един човек за добитъка — заключи старецът уверено.

Ница Лепадату беше изморен от дългия път и от сушавата жега. Ала водата и почивката в колибата, както и гозбата, сготвена от дъщерята на стареца, го ободриха. Почна и той да разправя туй-онуй за господаря и за мошията, оддето идеше; после остави дядо Настасе да разправя, загледа се в девојката и се почувствува в тая колиба като в дом на свои приятели.

По клепало излязоха от колибата и се запътиха към господарската къща! Девојката ги изпроводи с поглед от прага. Мислел сте си, че ако странникът не остане на работа в чифлика, пак ще тръгне да скита и няма да се върне в колибата да я види. Мъчно ѝ беше. По приказката и по погледа момъкът изглеждаше да е кротък. Много щеше да се радва, ако видеше, че той се връща, че сяда на одъра, че я гледа и пак ѝ иска канче студена вода.

Слънцето клонеше към хълмовете на запад между тънки пластове облаци. Суховетът вече духаше по широките поля. Докъдето поглед стигаше, се виждаха само угари, стърнища и царевичаци; в близката долина блестеше яз; на малък рид тъмнееше китка трънаци.

Никъде не се виждаха гори, ливади и села. Небесният свод се издигаше белезникав в този толкова пуст край. Те вървяха бавно по рохкавия път; стъпките им вдигаха черен прах, който вятърът поемаше и разпиляваше по стърнищата и по високите бурени по синорите на царевичаците. Ято чавки и скорци се издигна иззад хамбарите, понесе се бавно с вятъра и се спусна в една долчинка.

— Хм! Къщата е на две крачки — каза по едно време харманджията, — днеска е събота. Господарят трябва да си е дома. В събота се връща по-рано от полето.

— Голяма ли е мошията? — попита Лепадату.

— Що рече? — И старецът загледа учуден момъка. — Всичко туй, додето ти очи стигат, а има и още по-далече... Чудо мошия има господарят! Тази е най-голямата. По-голяма мошия не може и да има! Пък ако е по-голяма, с какво ще я оре, с какво ще я работи? Попитах го веднаж: „Господин Жор, какво правиш с толкоз земя и толкоз пари?“

— А той какво ти отговори?

— Какво ми отговори ли? Хм! Нищо не ми отговори. Взе да се смее...

Момъкът кимна с глава и се усмихна. Усмихна се и старецът и разтърси дългите си коси. Сетне протегна ръка и посочи с черните си, сухи пръсти:

— Ето тук долу е господарската къща с всичките си пристройки...

В долчинката на яза се белееше ниска дървена къща, обиколена от навеси и обори със сламени покриви.

— Чудо къща има господарят — почна пак дядо Настасе. — Господарите са свикнали с много одаи. Думам му веднъж: „Господин Жор, за какво ти са четири толкоз големи одаи? Какво правиш в тях?“

— Той какво ти каза?

— Хм! Какво ще каже? Нищо не каза. Взе да се смее.

По едно стръмно надолнище близо до господарската къща бяха наредени сума колиби. Едни бяха направени като обикновените колиби, островърхи, покрити с пръст, другите — издълбани в склона, само външната стена беше от дъски или изплетена от пръти, покрити с тънка подкожушена глинена мазилка. От всички тия дупки в земята излизаше дим. Тук-там под полегатите слънчеви лъчи блещукаше малко колкото една педя прозорче. Никъде нямаше стобор. Добитъкът

и свинете шареха едно през друго пред вратите. Кокошките ровеха в сметта, скупчена по покривите като мръсни, дрипави овчи калпаци.

— Тук живеят колибарите — каза старецът. — Ето с кои работим ние мошията...

— Както виждам, господарят има много хора...

— Хм! Има! Как мислиш ти? Чокоите, отдето идеш ти, нямат ли и те толкоз много?... То се знае, че нашият има най-голямата мошия... Пък и докарва хора отвсякъде... Едни си отиват, други идват... Когато работата е усилна, докарва работници от селата, дето хората са по-нагъсто... Иначе всичката работа си я вършим с колибарите.

— Че то и по нас е такава — каза Лепадату. — И аз съм израснал и живял в колиба...

— Хм, тъй де! Все в колиба... По други места хората живеят в къщи. Знаем ли какви са зимите там?... Попитах веднъж гос'дин Жор: „Господин Жор, думам, ние в землянките сме си добре през зимата, ами на тебе не ти ли е студено в къщата?“

— Той какво ти каза?

— Какво ще каже. Взе да се смее... Каза, че палел огън... Знаем ли?

— Тъй сме свикнали, дядо Настасе. Ние живеем в земята и навън. Не знаеш ли какви люти зими има понякога? Ама си стоим вън в саята при стоката... Ние сме свикнали с всичко. Господарят си е господар. Той си има други навици...

— Друга му е нему кожата — рече дядо Настасе и двамата се засмяха.

Слязоха по нанадолнището и минаха пред землянките. Неколцина мъже, облечени в тъмни дрехи, шетаха насам-натам из двора, пояха добитъка, водеха коне за поводите, въртяха се около един геран.

— Дойде ли си господарят? — попита ги високо старецът.

— Дойде, дойде! — отвърна някой с дебел глас.

— Добре... — измърмори старецът по-скоро на себе си.

И господарската къща беше без ограда. Под навесите шетаха хора, аргати водеха коне в оборите; зад къщата минаваше черда говеда сред гъст облак прах, който се издигаше до небето. Гласовете на говедарите ечаха непрестанно: зовяха, подканяха, заплашваха. Сегиз-тогиз се чуваха тежки псувни, тоягите профучаваха и удряха говедата

по хълбоците. Няколко хлопатара подрънкваха тъжно, скрити в черния прахоляк.

— Много добитък има нашият господар! — рече с известна гордост харманджията.

Избиколиха ниската дървена къща и спряха пред задната врата. Почакаха малко. Зад джамлъка от време на време се мяркаше сянка на жена.

— Тази е коконата, дето гледа домакинството на господаря — тихо измърмори дядо Настасе.

Сянката се мярна пак. Но този път се спря и отвори вратата. Показа се дребна, слабичка жена с бледо лице, с много черни очи и много остър нос. Беше облечена в тъмни дрехи. Черна забрадка скриваше грижливо косите ѝ.

— Какво има, дядо Настасе? — попита тя остро.

— А че имаме да поговорим нещо с господаря...

— Тъй ли? Добре! А защо не пращаш дъщеря си да помага, че има сума работа?

— Маргьолица ли? — тихо запитва старецът. — Имаше нещо работа из къщи. Ама ще я пратя, как няма да я пратя!

— А какво имаш да казваш на господаря? — запитва по-припряно и по-остро дребната жена.

— А че това момче има да говори...

Коконата измери с остър поглед Ница Лепадату, после затвори вратата с трясък.

— Хм! Тъй де! — усмихна се дядо Настасе. — Ей тъй сопнато се носи с хората и тъй сопнато приказва нашата калугерка.

— Коя калугерка?

— Тази. Била е калугерка, пък сега се грижи за домакинството на господаря. Люта жена. Тъй говори всякогаж. Искане да усетим силата ѝ... Иначе няма лошо сърце. Хортува с Маргьолица, разправя ѝ сума неща за живота си... Какво да правиш! Зер да не е дошла от добро в нашия пуцинак...

Коконата мина пак бързо зад джамлъка като черна черта. След туй се чува тежки стъпки и господарят отвори вратата. Двамата снеха тозчас калпаците от главите си. Господин Жорж Аврамяну, млад и снажен мъж с приветливо, загоряло от слънцето лице, стоеше с ръце в джобовете на панталоните си и ги гледаше с усмивка.

— Е, дядо Настасе, какво ново-вехто? — попита той малко провлечено с дрезгав глас.

— А че кво ново гос'дин Жорж? Всичко е наред.

— Тъй ли? — рече весело чокоинът, като подрънкваше ключове в джобовете си. — А какъв вятър те носи насам? Как си оставил сами хамбарите?

— Не съм ги оставил сами, господин Жор. Има там свестни хора. Пък и на щерката имам вяра.

— Тъй ли? Че каква вяра можеш да имаш в щерката?... Ами този човек кой е? Защо си дошъл с него?

— Този ли? — рече дядо Настасе, обърна се към Ница и го загледа, сякаш сега го виждаше за първи път. — Това момче дойде днес у дома...

— Как се казва?

Дядо Настасе не отговори. Обърна се пак към момъка и му направи знак с глава. Странникът каза, като въртеше в ръце калпака си:

— Ница Лепадату.

Старецът кимна с глава и сякаш се замисли, сега за пръв път чуваше името му и като че ли то му се стори чудновато.^[1]

— Ница Лепадату ли? — попита чокоинът. — Откъде си?

— От Негоещ.

— Откъм Яш? И какво искаш?

— Иска да се глави аргатин, господин Жор... — намеси се дядо Настасе.

— Иска да се глави аргатин ли? Добре. Документи имаш ли?

— Нямам — отговори Ница. — Там никой не ми искаше.

— Тъй ли? Тогава и аз няма да ти искам, само да си свестен човек... Ами защо си напуснал господаря си в Негоещ?

— Да не помислиш, господине, че съм лош човек — каза Ница. — Че съм голтак, голтак съм си, истина е. Сирак съм, нямам дом, нямам си нищо, само тия две работни ръце имам, ама иначе съм свестен човек... Работих на чокоина в Негоещ десет години, а ми плащаше като на малко момче... Помислих, че вече ми се пада плата на мъж, и поисках да ми дава повече. Той не щя и аз се магнах. Мъчно ми е... работих му десет години като роб! Ама какво да правя? Рекох си, че все ще намеря нейде парче хляб. Тръгнах нощес, вървах, вървах,

докато стигнах тук... Сега, господине, ако ме приемеш, ще ти бъда верен слуга.

Господин Жор го слушаше мълчаливо и дрънкаше ключовете в джоба на панталоните си. Все със сбирщина хора разораваше той тая целина. С тях увеличаваше чердата си, с тях изкарваше житото, което изпращаше в Галац. В този пуст, затънтен край му трябваше само работна ръка. Откъде идваше тая работна ръка, чия беше, той знаеше, че не трябва да пита. Каква полза да знае? В този пуцинак не всичко беше както трябва. Тук той беше единственият господар. Този край беше много далеч от градовете и от цивилизацията. Тук беше някъде „из равнината“. Тук бирниците вземаха толкова данък, колкото чокоинът смяташе, че трябва да плати; тук армията не преследваше дезертъорите, нито правосъдието — осъдените. Дотук и пътищата не стигаха. Тук нямаше училища и църкви. Тук имаше само земя, която трябваше да се обработва, и чокоинът събираше работници както можеше. Затова господин Жор не разпитва много Ница Лепадату. Виждаше, че има работа с един голтак, бездомен сирак, як и работен на вид, и това му беше достатъчно.

— Добре, Ница — каза добродушно той, — ще те взема да гледаш добитъка. Ти ще ми работиш както трябва, а аз ще ти плащам честно. Ще ти дам аба и кожух и каквото трябва за обуване, ще ти дам и калпак. И храна ще имаш, че у нас има откъде, дал господ. Ще спиш в някоя колиба заедно с другите ратаи. Ако работиш добре, и аз ще те възнаградя.

— Че аз тъй съм отрасъл, господарю, все съм слугувал — отвърна бавно Ница. — Смятам, че ще бъдеш доволен.

Чокоинът извади от джоба си едно тефтерче и вписа в него името на новия аргатин. След като се уговориха колко ще му плаща, вписа заплатата и другите му задължения, затвори тефтерчето и каза:

— Готово. Сега върви с харманджията. Утре ще наредя какво ще работиш.

Господин Жор извади една бяла пара и я даде на Ница.

— Бъди послушен и да е на добър час...

Новият аргатин целуна ръка на чокоина и се отдръпна до харманджията. Чокоинът затвори вратата. Те нахлупиха калпаците си и се упътиха към колибите.

— Видя ли, че остана при нас?... — каза весело дядо Настасе.

— И аз се радвам — отвърна Ница. — Аз думам да вземем малко ракия и да се почерпим, дядо Настасе.

— Харно бе, момче, много харно, ама тъдява по нас няма кръчми. Събота вечер отива някой от нашите на кон и донася. Ще се почерпим по-късно за добре дошъл. Аз смятам, че ти ще останеш при нас. Чокоинът е свестен чилиак.

— Вярно. Млад и открит човек — призна замислено Лепадату.

Слънцето бе залязло и студеният есенен здрач се спущаше. В колибите гореше огън. Чуваше се мучене на добитък, кучешки лай, човешки гласове. В едно кратко затишие отекна тропот на конски копита, после по склона на хълма се чуха продължителни подвиквания. Изведнъж ято врани и чавки се вдигнаха с гракане и с изплашени писъци. Проточиха се бързо в здрачната светлина и изчезнаха.

Харманджията и Ница Лепадату наближиха колибите; гласовете на върналите се от работа хора сега се чуваха ясно от всички страни. Зад лесите на агълите в подножието на хълма трептяха огньовете. Хората бъркаха мамалига в големи съдове и черните им сенки се мятаха причудливо в светлината на пламъците.

Приблжиха се до един огън и усетиха миризмата на мамалигата. От един голям казан с чорба от овнешко месо се вдигаше гъста пара. Работниците чакаха вечерята си. Бяха най-различни хора, различно облечени. Между тях имаше хора с благи, светли лица, други с мрачни лица и искрящи очи. Едни бяха облечени в бели дрехи, каквито се носят покрай река Молдова, други — в тъмни, като обитателите на равнината. Едни бяха с широкополи плъстени шапки, други със сламени, съшити с червени конци, трети носеха овехтели проскубани калпаци, почервенели от дъждовете и горещото слънце. Някои от децата, десет-дванайсетгодишни, бяха гологлави, ала гъстата им рошава коса им служеше за покривало. Имаше и жени с кафяви вълнени елечета и шалове. Те бяха по-тъжни, с по-мрачни лица, и мълчаха, отрудени от работата през деня. Зад камъшената леса на агъла огънят гореше весело, игриво и хвърляше причудливи отблясъци върху пъстрата навалица. Едно слабо момче с дълга шия измъкваше снопове камъш от един грамаден куп и ги хвърляше в огъня.

Дядо Настасе и Ница клекнаха на земята. Един от ратаите тупаше с лопатка мамалигата отгоре, а друг стоеше с грамаден черпак

до казана с овнешка чорба. Хората, гладни, чакаха със съдините си и никой не забеляза пришелеца. Едва когато големите филии мамалига и чорбата бяха раздадени и всички започнаха да ядат мълчаливо, те вдигнаха очи и се загледаха през червената светлина на огъня. Забелязаха новодошлия и го заговориха.

Нея вечер другоселецът отговори на въпросите на мнозина, ала малцина запомни. Чак когато ситите си отидоха и около огъня от тръстика останаха неколцина, Ница Лепадату се опозна с някои от чокойските колибари. Сред тях бяха Георге Барба, най-старият воловар, Михалаке Прескурие, чифликчийският ловец, и дядо Иримия Издраил от долните хамбари. Те седяха около огъня както всяка събота вечер и чакаха момчето, което беше отишло на кон за ракия.

Всичко наоколо беше утихнало. В господарската къща светеше, горяха огънове и в няколко колиби. Нарядко се чуваше глас. И в тоя кът на земята, обграден от всички страни с тишината на далечините и с океан от мрак, тихите гласове звучаха някак кротко и дружелюбно.

Най-после момчето с ракията пристигна. Насядали около огъня, мъжете почнаха да се черпят и се разприказваха за трудностите на есенната работа и за приготовленията за зимата. И както си говореха, бърз конски тропот се чу в нощта, приближи се и спря пред лесата от камъш.

Дядо Настасе се усмихна нерадостно и рече:

— Туй е Санду Фалибога...

— Той е, той е... — чу се суров, недружелюбен глас.

И веднага в светлината на огъня се показа сух човек с дълга шия; очите му горяха под челото като в две черни дупки. Въртеше гърбача над главата си и се хилеше с щърбавата си уста — липсваха му два горни зъба.

— Все съм препускал дотук — каза той бързо. — Чак от вятърната мелница... Нали знаеш как тича господин Настратин подир конете си? Страшна работа!

Засмя се от сърце и очите му засвяткаха. Огледа наоколо и видя стомничката.

— Имате ракия? — попита той високо. — Подайте тогава и на мене стомничката.

Пи, огледа се пак и видя Ница Лепадату.

— А този кой е? — запита той строго, като изправи глава; когато говореше, адамовата му ябълка се движеше нагоре-надолу.

— Нов чияк, за добитъка — каза дядо Настасе и се усмихна.

— Тъй ли? Откъде си?

— От Негоец — отговори кротко Лепадату.

— И как се казваш?

— Ница.

— Ница чий?

— Ница Лепадату.

— А защо си дошъл тук?

— Дойдох да работя.

— Тъй ли? Добре. Ще видим ние...

Той гледаше свъсено пришецеца. Отпи втори път от ракията и протегна силно шията си.

— Аа, ама силна ракия! И защо избяга от Негоец?

— Не съм избягал, дойдох доброволно.

— Тъй ли? Добре. Ще видим ние... Значи, за добитъка си се главил. Тогаз трябва да знаеш, момче, че мене ще слушаш. Моето име е Санду Фалибога. Чувал ли си за мене?

— Бъди жив и здрав, щом името ти е Санду Фалибога, ама не съм чувал за тебе.

— Отсега нататък ще чуваш и ще знаеш. Работлир ли си, ще се погаждаш с мене... Не си ли — мъчно! Да видиш как господин Настратин тича подир конете си! — извика Фалибога, вдигна глава и се засмя прегракнало. — Дебнах го надвечер от върха на могилката. С нас да не се залавя господин Настратин! Аз съм голям разбойник и разбирам от коне и от какво ли не. Неговото хергеле все влизаше в нашата мошия... Господарят намираше тревата отъпкана и опасана, ама конете не се виждаха никъде. Как да ги хванеш и да му вземеш глоба, когато разбойниците на господин Настратин стояха нащрек и ги прибираха, преди да съмне? „Тъй ли? Добре!“ — казвам аз и се грабвам тая нощ с моята Белка, влизам в чифлика на господин Настратин и се приближавам до конете... Звънчето на Белка дрънчи тихо-тихо и едно по едно всички кончета тръгнаха подире ми... А аз тихичко, полекичка, нали знам как да ги подмамя, доведох ги до чифлика. Сега са у нас, а господин Настратин се мята и място не може да си намери... Да видиш сега каква глоба ще плати... Не може вече

тъй, байно... Преди са влизали в мошията от всички страни, от всички къшета, но сега вече няма! Фалибога не дреме... Аз зная да се разправям и с гърбач, и с пушка! Ще пердаша и пъдар, и векилин, който ми попадне, само да го хвана в нашата мошия, зер аз служа вярно на господаря си... Затова ние газим другите мошии, ала в нашата не смее никой да припари...

Фалибога замълча и се огледа гневно наоколо.

— Ами къде остана онова бърдуче? — попита той. — Пресъхна ми гърлото! — И се обърна към Ница: — Ти, Лепадату, женен ли си, или не си?

— Не съм — отвърна късо Ница.

— А пък аз, момче, съм женен и имам огън жена, язди кон и стреля с пушка като мене.

— Да сте живи и здрави — отвърна Лепадату, без да го поглежда. А той, както надигаше стомничката, се спря и се намръщи.

— Слушай, бре! Как смееш да говориш тъй с мене?

— Както ме питаш, тъй ти и отговарям — отвърна Ница.

— Тъй ли? Ами нали при мене ще работиш бе?

— И при тебе ще работя.

— А няма ли да се боиш от мене, бре?

— Няма да се боя!

Фалибога скочи на крака и грабна гърбача. В същото време скочи от мястото си и Ница Лепадату и бързо измъкна от гуглата си един страшен боздуган, една тежка пиринчена топка с дръжка от дряново дърво.

— Слушай, Фалибога — каза Лепадату. — Аз съм благ човек... с добра дума можеш роб да ме направиш... Ала мене със зло да не ме подхваща човек, защото лошо му се пише. И да знаеш, че не съм от ония, дето се плашат.

Фалибога опря брада на гърдите си и впери поглед в Ница. И Лепадату го загледа дръзко, без да трепне.

— Я недейте, я не се залавяйте тъй! — намеси се с неочаквано тъничкия си глас дядо Настасе. — И таз добра! Едва се видяхте бе, добри хора, и вече се гледате накриво.

— Прави думи каза ти, дядо Настасе — рече кротко Ница, като прибираще боздугана в гуглата. — Аз няма какво да деля с никого и обичам да бъда приятел с всекиго. Не тая злоба в душата си.

— Ти да бъдеш приятел с мене? — викна Фалибога гневно, после се засмя, показвайки щърбавите си зъби. — Хубав боздуган имаш бре, Ница! С такъв другар можеш без страх да ходиш по тоя свят. Каквото и да речеш, Ница, аз все пак ще се почерпя с тебе една чашка ракия. Каквото и да правиш, пак мене ще слушаш, защото си по-млад, пък аз съм вече побелял.

— Нека бъде, както ти искаш, бачо... — отвърна Лепадату и пое чашката, която Фалибога му подаваше.

Санду Фалибога клекна до огъня, сви си цигара, запали я и скочи.

— Ще обиколя още веднъж докъм Вълчи дол и се връщам... — рече той с дрезгав глас. Разви гърбача си и тръгна с цигара в уста. Бързият тропот на коня му се чу наблизо, после се отдалечи и заглъхна в нощта.

Останали край огъня, другите стояха мълчаливо няколко мига. Дядо Настасе хвърли в огъня още няколко стиски тръстика. Георге Барба донесе стомничката с ракията на светло. Огньовете по колибите бяха угаснали. Само звездите блестяха горе в мрака. Вятърът все още духаше и шумеше тихо в лесите на агъла.

Михалаке Прескурие, ловецът, рече:

— Векилин като Фалибога чокоинът не е имал и няма да има. Обикаля мошията като вихър... Никога земята му не е била така пазена, както сега.

— Декашен е? — попита Лепадату.

Прескурие се обърна към него:

— Не зная. Никой не знае откъде е. Само знаем кога дойде. Всички си спомнят... Едно лято някакъв човек се беше сгушил в една стара купа. Тозчас научихме и вечерта го повикахме при нашия огън и го нахранихме. Каза ни, че идел отдалеч и го търсела конна войска. Пък откъде идеше, един господ знае... може да беше избягал отнейде... от каторга! Господарят разбра, че в мошията му има чужд човек, дори го видя на върха на купата и в царевичака, ама не го закачи, остави го на мира. Да не мислиш, че някога стражари минават насам? Пък ако беглеца не го оставиш на мира, ако се заядеш с него, може да ти подпали нивите или да скочи отгоре ти в някой дол... Та господарят дойде една вечер при огъня в агъла и го завари тук... Прикотка го с добри думи и го взе на служба. Оттогава Фалибога е при

нас и оттогава господарят има неуморен и безмилостен пазач, същински овчарски пес...

— Наистина изглежда пъргав и лют човек — каза Ница Лепадату.

Дядо Иримия Издраил, най-старият между всички, погледна замислено новодошлия.

— Ти, момче — рече той, — трябва много да си патил там, отдето идеш... Аз познавам човека по нрава му и виждам, че е патил...

— А че, дядо, кой човек не е патил? — отговори Ница. — Сирак съм, откак се помня на този свят. Израстох по чужди врати. Едни ме биеха, други ме съжالياха. Тъй и аз се научих да ценя хората с добро сърце, че такива хора носят в сърцето си божията благодат. Тъй израснах аз, слугувах, и да си кажа право, слугувах вярно. Работих край река Прут, край Жижия и научих, че и по-нататък имало земя, имало големи села, много народ, големи градове, ала никога не отидох да ги видя... На мене сякаш по ми е хубаво тука... дето има по-малко хора. Пък и сиромаш съм си, та и да исках, не можех никъде да ида. Работех, колкото можех, ама плата от чокоина твърде не видях, нали си бях клето сиромашко момче. Живеех в землянка, ядях, каквото ми дадяха, и работех като вол, не съм се опъвал. Ама сега си рекох: дойде ми и на мене време да тръгна по света. Засега се спрях тук и май че по-нататък няма да ида... Какво ще правя аз там, дето има големи градове и много хора? По-добре съм си с говедата: с тях съм израсъл и с тях се разбирам.

— Ех, момче — рече дядо Иримия Издраил, — че си теглил, много си теглил, ала аз ти казвам, че е грехота човек да не види света и хубостта на градовете. Барем в младините си да ги види. Чувал съм от някои хора, че сега имало каруци, които вървели с огън... Имало големи къщи по на три-четири ката; и толкоз свят щъкал там деня и ноця, също както по панаира у нас в Савени. Ама аз вече съм стар и не ми трябва да ходя да ги гледам. Виж сега, Ница, как сме се събрали тук на чашка ракия: ти си от друг край, от равнината, Михалаке Прескурие е от отвъд Прут, Георге Барба дойде от планината още като дете. И всички ние, пришълци, дошли от различни краища, сме се събрали тук, в тоя пущинак, на повече земя и на по-широко. Ето на, и аз, един клет старец, дето се казва, с единия крак в гроба, ама и мене господ тук ме насади. Негова воля! Аз, момче, на младини бях евреин, ала бог ме

осени да се покръстя и седемдесет години има, откак съм се отделил от тези, дето разпънаха нашия господ Исус Христос... Сега съм християнин, молдованец и живея по божия воля с вас в тоя край на земята...

— Ами аз, бачо Иримия, откъде съм дошъл... — обади се дядо Настасе с тъничък глас, сякаш овца изблея. — Хм. Тъй де! Отдалеко дойдох и заседнах тук... А преди дванайсет-тринайсет години бабата ме напусна, върна се сред хората и аз си останах сам с моята Маргьолица... Хм! Тъй де! Сега е събота вечер и ние седим на приказка и се черпим... От колко години все тъй се събираме в събота вечер... Сега това момче, Ница, е младо, ама и то ще стане като нас, и то ще се черпи и ще си спомня за нас, старите. Тъй се веселим ние тук, сами; поп си нямаме, черква си нямаме... Несретници клетите сме ние, дето живеем в този пущинак...

Георге Барба се разсмя и задруса дългите си бели коси:

— Тъй си хортува този евреин, момче, откакто го помня. Тъй си хортува и таз овца, дядо Тентя. Разправят туй-онуй, пък то е все едно и също... И като се почерпим, идем, па си легнем. Пък аз съм от планината, бре, оттам, дето има гори. А бре, вие виждали ли сте гори като тамошните? И десет мошии като тая на чокоина, и сто да наредиш една до друга, пак не е като зелената гора, пак не е като боровата гора! Пък из горите текат едни реки... и бучат, бучат... както вятърът бучи тук зиме... А бе там е друг свят! Ех, може пак някой ден да се върна там... Все тъй казвам, че ще се върна, пък на, остарях си като чокойски воловар, а там, където млад съм живял, вече не се върнах... Да ида барем там да си умра...

Ница Лепадату дълго слуша другарите си, които разговаряха край огъня; сегиз-тогиз му идваше ред да надигне стомничката с парливата течност. Колкото повече пиеше, толкова повече отмаляваше и дълбоко умиление го обземаше. А от някое време гласовете сякаш се отдалечиха, отслабнаха, чуваха се глухо като шепота на есенния вятър, който се провираше между кичурите на тръстиките в лесите на агъла.

На другия ден, неделя, Ница Лепадату пое работата си при чокоина. Санду Фалибога го разведе из оградите за добитъка и доста му бърбри и го поучава със строгия си глас:

— Ето, момче, тук са говедата. В тази ограда са дойните крави, оттатък са яловите, по-нататък юниците, телетата. Ето всичко е

наредено както трябва... Ти вземи дойните. Те трябва да се водят на хубава паша, из мочурищата, дете още има зелена трева, или по места, дете още е останала кощрява...

— Добре, бай Санду, ще отидем да ми покажеш местата.

— Добре, ще отидем, макар тези момчета да ги знаят. Хей! — извика Фалибога към момчетата. — Ето, доведох ви човек, да го слушате, че ви одирам кожата! Пуцайте ги! — викна той високо.

Момчетата дръпнаха мандалата и говедата почнаха да излизат, из оградата от груби дъски. Бяха дребни говеда с тъмен или светъл косъм, пъргави, с вирнати рога. Момчетата им подвикваха да бързат, плющяха с камшик и ги караха към яза в дола. Вдигна се черен прах и на вълни се понесе на всички страни.

— Сега, момче — рече Фалибога, — яхни това суро конче. Имаш и мачуга, и ремъчка, да я окачиш отпред на седлото, имаш и камшик... И заедно с тези момчурляци гледай добре да пазиш стоката на господаря, да не я пилееш...

Яхнаха и двамата конете и тръгнаха подир говедата. Санду Фалибога му обясняваше всичко и го поучаваше с недружелюбния си глас.

— А бе, Ница — рече той по едно време, като погледна момъка изпод вежди, — ти снощи щеше да си изпатиш с мене.

— Ама защо бе, бай Санду?

— Ей тъй на. Не ме питай защо. Аз не обичам да ми възразяват...

— Ама, бачо, аз нищо не бях ти сторил... Защо ме гледаше тъй накриво?

— Накриво ли те гледах? — извика Фалибога и изгледа продължително момъка.

— Да, накриво ме гледаше. Какво можех да правя?

— Слушай, момче. Едно нещо ще те посъветвам аз... — заговори бавно и дрезгаво векилинът. — Едно нещо ще те посъветвам: да се държиш с мене знаеш ли как? Като с тънка джамена чаша. Хайде, гледай си говедата! — викна му той и тозчас изви коня си. — Да се видим по живо, по здраво!

Изплющя с гърбача и препусна сред черните облаци прах.

Пътят водеше към края на яза. Говедата вървяха бавно; напред дрънкаха хлопатари. Слънцето изгряваше сред бакъреночервени облаци и прахът изведнъж порозовя, после мека светлина заля

хълмовете и долините. Господарската къща и колибите останаха далеко назад. Спокойното бла̀то с я̀та водни кокошки остана и то в страни. По едно време хлопатарите заглъхнаха, говедата наведоха глави и захрупаха тревата на една мочурлива долчинка.

Яхнал сурото конче, Ница обиколи чердата. Момчетата го поглеждаха скришом, когато минаваше край тях. Навремени в утринната хладина се издигаха младите им гласове, подвиквайки на някоя крава, която се отделяше от чердата.

— На̀, на̀, Попадийке! Насам, насам!

Острият глас секваше и тишината се възцаряваше над полята. На неравни промеждутъци подрънкваше хлопатар; пръснатите говеда се придвижваха бавно и пасяха отавата. Навремени над долчинката прелиташе пчелояд и цвъртеше във висините като заблудена птица, дошла кой знае откъде в тоя пущинак...

Лепадату слезе от коня и го спъна. Заприказва с момчурляците, заразпитва ги за имената и навиците на кравите, а те го развеждаха между говедата и му казваха всичко. После попита и тях как се казват и къде са родителите им. Едни имаха майки и бащи в колибите, други — сираци, тръгнали по света да си изкарват хляба — бяха дошли от далечни села. Ница Лепадату ги разпитваше кротко и докато ги слушаше, мислеше за новите места, където бе дошъл да работи, и за живота, който бъдещето криеше от него.

Мина листопад, все тъй сушав; Ница Лепадату беше вече обходил с говедата цялото землище на мошията. Сега знаеше пътищата, изворите, блатата и язовете; знаеше имената на хората и на говедата, буйствата на Фалибога и желанията на чокоина. Сегиз-тогиз отиваше до воденицата в дола да прави овесена ярма и вечер, подпомогнат от момчетата и от неколцина колибари, добавяше на говедата още малко храна, за да допълни оскъдната им есенна паша.

Животът му засега беше лек. Но момъкът знаеше, че ще настъпят тихите, продължителни дъждове, после всичко ще замръзне; ще дойдат снежните бури и тогава ще кара по-тежко навън при говедата зад камъшените стени на оборите със сламени покриви. Като излизаше и се връщаше с говедата, виждаше как хората поправяха старите обори, запушваха пролуките и сменяха изгнилите покриви. Чокоинът винаги биваше между работниците; показваше им как да направят туй-онуй, подканваше ги да работят. Както виждаше Ница Лепадату, тоя

млад чокоин сам водеше работата в мошията си. Ставаше в зори и до вечерта обикаляше с леката си бричка с дребни кончета: изкачваше хълмовете, слизаше в долините, ту биваше при орачите, ту при говедата, ту при хамбарите. Питаше, караше се, ядосваше се, успокояваше се и поемаше по-нататък с бричката си. По мургавото му лице и в живите му очи се четеше голямо желание и воля да работи с все сили и да богатее.

„Дето казва дядо Настасе — мислеше си Ница, — защо му са толкова земя и толкова пари?“

В един тих ден на месец груден, беше събота следобед, момъкът се изкачи на хълма и отиде у харманджията.

Не беше наминавал нататък, откакто бе дошъл в мошията. Вярно е, че и време нямаше.

Старецът се навърташе край веялките под навеса. Когато бялото куче залая яростно и се спусна в краката на Лепадату, дядо Тентя излезе с късата си тояжка и заруга:

— Ах, дяволите ще те вземат, Колцун! Марш оттук!

Овчарското куче се прибра с ръмжене, момъкът се приближи, а старецът се зарадва.

— Хм!... Тъй де! — викна той с тъничкия си глас. — Цял месец вече, откак дойде, а не си идвал към нас. Какво правиш бе, Ница?

— Добре съм — отговори Ница, като остави пред себе си лъскавия кривак и оправи окачената на хълбока му гугла.

— Как я караш с Фалибога?

— Как да я карам? Добре...

Старецът се засмя.

— Тъй де!... Хе-хе-хе! Тъй де!... Видях аз, че твърде не ти се меси в работата... Ех, какво да се прави? Чилик в работата си среща разни хора...

— Аз си гледам работата и се погаждаме — рече момъкът и се поогледа. — А ти все с житото, а, дядо Настасе? То сякаш извира бе, край няма!

— Тъй е на нашата мошия — отговори гордо старецът. — И годината беше добра... Сума кираджии дойдоха и що нещо зърно вдигнаха... Колко ли пара е взел господарят? Тю-ю-ю! Много пара трябва да е взел! Исках аз да го запитам един ден, ала ми се видя сърдит зарад сушата и не го запитах...

— Вярно, сушата не е добра за орача... — забеляза Ница.

— За никого не е добра, момче! Ама какво можеш да сториш? Казах му аз на господаря: „Господин Жор, рекох, какво да се прави? И туй е от бога дадено... Когато той поиска, пак ще вали!...“

— А той какво рече? Засмя ли се?

— Не, не се засмя. Само кимна с глава и си тръгна посърнал. Какво ще правиш? Чокоин, чокоин, ама и той си има ядове! Хм... тъй де! Я да идем в колибата! — рече старецът и го подкани с глава.

Минаха между хамбарите, между купищата плява и царевични кочани, и бученето на веялките намаля. Ница вдигна поглед и лицето на Маргьолица му се мярна за миг на вратата на колибата.

— Хей, дъще! — провикна се старецът, когато се приближиха, и се засмя. — Не чуваш ли мари, Маргьолипо?... Я донеси малко студена вода... Май че имаш и нещо захар... Хайде, че дойде пак жадният човек.

Лепадату се усмихна, когато девойката пъргаво се затича към тях с ведрото в лявата ръка и с канчето в дясната.

— Е, сега — рече той — нито съм тъй изморен, нито жаден като тогава... Какво правиш? — добави той, като загледа девойката.

— Че какво да правя, бачо, сама-самичка... с работата... — отвърна Маргьолица.

— Ходи сегиз-тогиз в господарската къща — намеси се старецът. — Научила я коконата да плете тантелки. Дала ѝ и малко шекер. Я, дъще, почерпи шекер и вода, както черпят чокоите...

Като се усмихваше стеснително, девойката извади от пазвата си една хартийка, разгъна я полекичка и взе две парченца захар: подаде едното на момъка, другото на баща си; после остави помежду им ведрото и закрепил канчето на ръба му.

Момъкът седна на прясно намазания пруст; старецът се настани на купчина царевични стебла. Девойката стоеше права. Докато отгризваше от парченцето захар, Ница Лепадату забеляза, че тя е облечена с бяла риза с дантелка по края на ръкавите и около шията, че е гладко причесана, а дебелите плитки са завити на венец около главата. Сега му се струваше по-височка от първия път, когато я видя, и кръстът ѝ беше по-силно стегнат с червеното поясче. Вдигна очи към опърленото ѝ от лятното слънце лице, ала тя извърна поглед.

— Този шекер мирише на босилек — рече Ница и напълни канчето с вода.

Девојката се засмя, очите ѝ се присвиха и светнаха.

— Хм! Тъй де! — съгласи се дядо Тентя. — Тия момичета имат навик да пъхат в пазвата си какви ли не бурени...

— Босилекът не е бурен, тейко! — отвърна девојката.

Взе ведрото и канчето и бързо влезе в колибата. И двамата я чуваха да шета, докато те разговаряха под мекия слънчев блясък. Когато тънкият глас на стареца престана да се чува, Маргьолица излезе от колибата в златистата светлина и с всичката свенливост, присъща на една мома, седна на края на пруста. Дядо Тентя стана и отиде да нагледа едни прасета, които квичаха силно в кочината си. След като се отдалечи, мърморейки тъничко, Ница Лепадату се обърна към девојката, усмихнат дружелюбно.

— Още от вчера съм се заканил да се кача до хамбарите — рече той — и виж, че случих хубаво време.

— Хубава е тази есен — отвърна девојката. — Димитровчетата ми цъфнаха.

— Ами откъде имаш цветя? Тъдява май няма цветя.

— Коконата от чифлика ми даде това лято два стръка от нейните. Каза ми как да ги държа зад колибата на слънце и да сложа на корените им малко тор. Пораснаха големи и сега цъфтят...

За миг се спогледаха усмихнати.

— По нас, по нашите колиби не се виждат цветя — каза Ница. — Воденичарят разправяше, че по други места имало големи градини с дървета и много цветя... Той е немец и много е ходил по света. Много неща знае. Разправяше, че ходил в някакви големи градове, дето два дена да вървиш, пак не можеш стигна края им. И казваше още, че имало воденици с машини с огън, каквато има господарят за вършеене, ама големи воденици, дето можели да смелят житото на цялото царство. Разказваше и за треновете...

— Това пък какво е? — попита слисано момичето.

— Не зная, ама съм чувал, че били някакви каруци, дето вървели с машини... и по дъжд, и по сняг... и много бързо вървели... докато ги видиш, и те се изгубят от очите ти...

— Големи чудесии! — тихо каза момичето. — Също като в приказките. Ама по нас няма такива неща.

— Воденичарят има и часовник... — рече Ница.

— И чокоинът има — прекъсна го девойката. — Калугерката ми го показва...

— И на мен ми се иска да тръгна по света и всичко да видя... — каза усмихнато Ница.

Девойката не отвърна нищо; стоеше замислена.

Есенният следобед беше много мек и някакво безкрайно спокойствие изпълваше с тъга ширинето. Бяха секнали всички шумове. В близките буренаци блестяха дълги тънки паяжини; едва забележим ветрец разнасяше из въздуха тия бродещи сребристи нишки. Момъкът и девойката седяха сами на пруста пред колибата. Мълчаха, ала чувствуваха нещо тайнствено да ги влече един към друг. От един бърз храсталак до куп гнил тор неочаквано изскочи невестулка. Спря се неспокойна в светлината и ги загледа с черните си като главички на топлийки очички — козината ѝ беше толкова бяла, та биеше на бледосинкаво като девствените снегове — и се загуби, бърза като стрела. Двамата млади се погледнаха и се усмигнаха приятелски един на друг.

С тая зараждаща се в душата му любов Ница Лепадату тръгна към говедата си, когато падна здрач. Прегледа дали всички са в оградата, донесе им заедно с момчетата овесена ярма и жените дойдоха с ведрата да доят кравите. Лумнаха светлини и огньовете в колибите и зад камъшените леси; после полека-лека тишината заля всичко, а небесният свод се извиси тъмносин, осеян с едри златни звезди. Завит в кожуха си, Лепадату лежеше по гръб върху куп слама близо до говедата. Гледаше небето и изреждаше наум имената на най-едрите звезди, научени от старите хора, край които беше израсъл. Отначало не мислеше за нищо, хубаво му беше да бъде сам; после пред него като че ли заблестяха очите на Маргьолица, девойката от колибата на хълма. Затвори очи и я видя до себе си, сякаш сънуваше. Разбра, че я обича и че тъгува по нея, и отново загледа звездите с пламнали очи. Огледа наоколо си и се послуша: добитъкът в оградата беше спокоен и преживяше, колибите и господарската къща бяха съвсем стихнали.

Стана и притегна катарамите на кемера си. Попипа се отляво, дето беше гуглата с пиринчения боздуган, наметна кожуха си и се отправи към хамбарите. Само зад камъшената леса на един агъл, дето стояха неколцина стари колибари, още гореше огън; той избиколи.

Когато се приближи, чу ясно дрезгавия глас на Фалибога и тънкото блеене на дядо Настасе Тентя. Без да се колебае, пое пъргаво към хълма и не намали крачка, докато не зърна в мрака хамбарите като някакви големи тъмни купчини. Избиколи ги бавно; искаше да излезе зад колибата. Ала бялото овчарско куче го усети и гневно се разлая. Хвърляше се в мрака връз него, сякаш искаше да го повали на земята. „Колцун, Колцун!“ — повика го, дружелюбно момъкът, но кучето не искаше да знае. Ница се бранеше с тоягата си и се приближаваше към колибата.

Дебел сънлив глас се обади откъм навеса на веялките: „Кой е там бе?“ В същото време се чу и тънкият глас на Маргьолица, която викаше кучето. Песът млькна, затихна и сънливият глас и Лепадату се приближи бързо до колибата.

— Ти ли си, бачо? — попита девойката.

Ница не отговори. Приблѝжи се до нея, потърси ръцете ѝ и ги стисна.

— Разбрах аз кой може да е — каза девойката. — Какво искаш?

— Хрумна ми тъй, да дойда да те видя... — отвърна задавено момъкът.

Девойката се остави да я прегърне през кръста; като я притискаше към гърдите си, Ница усети миризмата на босилек от пазвата ѝ.

— Бачо — заговори девойката тихо, — ела през деня да си поговорим... Върви си сега, че тейко ще си дойде...

Но на Лепадату и през ум не можеше да му мине, че тя така лесно ще му се изплъзне от ръцете. Усети само, че я няма. Чу, като се затвори вратата на колибата и като щракна резето. Колцун отново се разлая разярено.

— Кой е там бе? — кресна пак сънливият глас изпод навеса.

Ница се отдалечи бързичко по пътя, по който беше дошъл, и се спусна надолу.

„Дявол момиче — помисли си той. — Знае как да говори и как да се държи нощно време... май че я чух да се смее, след като затвори вратата. Както виждам, ще трябва първо да се сприятеля с кучето... Май не съм ѝ противен... и сякаш е знаела, че ще...“

Мърмореше тихичко и се усмихваше, приближавайки оградите с говедата.

„Севда е това, севда е“ — мислеше си той радостно и някакъв трепет го изпълваше. Несъзнателно седна на мястото си на купа слама близо до добитъка и пак загледа звездите; и дори не усещаше нощния хлад, който облъхваше леко разгорещеното му чело.

Няколко дни след това заплюяха проливни дъждове, които ту спираха, ту отново почваха: после като мъгли се кротнаха продължителните есенни дъждове, затвориха простора като със сиви зидове; от ниския таван на облаците се стичаше ситен студен дъжд и мокреше сградите, оборите и запустелите агъли. Тучната земя попиваше водата през всичките си пукнатини, после почна да се размеква и около колибите и по пътищата хората и говедата газеха ужасни калища. Цяла седмица се бяха трепали колибарите, докато привършат зимните убежища за добитъка. И сега носеха храната им там, а говедата шаваха бавно зад камъшените обори със сламени покриви, стояха тъжно глава до глава и само ровеха храната, защото отвсякъде наоколо им се струеше студена влага.

Хората стояха в колибите си. Сушаха се на огъня в огнището, после пак излизаха с чували на главите и се хлъзгаха по лепкавата кал.

Фалибога не мирясваше и в такова време. Яхнал кобилата си Белка, с гугла на главата, той като дявол обикаляше навсякъде и подканваше хората да работят. Отегчен както винаги в такова време, чокоинът нямаше какво да прави в къщицата си. Бе продал житото и угоените свини, бе приключил сметките си. И един ден остави калугерката и счетоводителя си, остави Фалибога и всичките ратаи, качи се във файтона и пое пътя към света и забавленията. След неговото заминаване дъждовете се засилиха. А Фалибога гледаше напоените ниви и казваше доволен:

— Има късмет нашият господар, халал да му е!

Нищо от реда в мошията не се промени след заминаването на господаря. Складовете бяха пълни с всичко за хората; аби и кожуси имаше за всички аргати, а верният на господаря човек, Фалибога, бдеше неуморно, зъл като касапски пес.

Залисан в грижи през тия дъждовни кални дни, Ница Лепадату позабрави любовната си мъка. Веднъж намина към хамбарите. Във влажната, тясна колиба беше мрачно и студено. Маргьолица му се усмихна дружелюбно, ала светлината, която едва проникваше през малкото прозорче, покриваше лицето ѝ с пепелява сянка. Поговори с

нея и със стареца; после, на свечеряване, се умълчаха, нямаха какво да си кажат повече. Колибата се изпълни с тъгата на здрача, а във непрестанният дъжд ромолеше тихо.

Лепадату си тръгна, затъжен за пролетта. Маргьолица го съпроводи с поглед от прага. Той сложи гуглата над калпака си и тръгна, като се подхлъзваше на всяка стъпка. Спусна се замислен надолу, към оборите. Спомняйки си есенния ден, в който бе почувствувал любовта, душата му внезапно се помрачи и голямо недоволство го завладя. Ех, тежка е зимата за бедните хора, които живеят под земята като къртици!

Като наближи говедата, видя, че Фалибога стои на коня си до плевните и го чака под дъжда.

— Какво пък иска и този? — измърмори той и дръпна повече гуглата над очите си. Понечи да мине край векилина, ала строгият дрезгав глас го спря:

— Я чакай бе, момче, чакай! Къде отиваш?

Ница усети муцуната на коня до лакътя си. Фалибога със сива гугла на главата слезе бързо от коня и се доближи до момъка.

— Къде си бил? — запита той кратко и го стисна за ръката над лакътя.

— Остави ме, бачо! — отвърна измъчен Ница. — Какво си се заловил с мене? Стига ми и така моето тегло.

— Как тъй оставяш добитъка и тръгваш?

— Ако съм го оставил, оставил съм го подреден.

— А бе, Лепадату, отколе имам аз да уреждам с тебе една сметка, ама добре, че ме намираш на кеф!

— Виждам аз, бачо Санду, че още отпървен се заяде ти с мене, ама какво да ти правя. Аз си гледам работата, гледай си и ти твойта...

Момъкът каза решително тия думи и се запъти към плевните.

— Я чакай, чакай! — изръмжа раздразнен Фалибога. Настигна го, хвана го за ръката и го обърна към себе си. Ница се дръпна.

— Какво искаш бе, бачо Санду? — извика кротко той. — Какво искаш?

— Слушай... Сега аз съм тук господарят. Няма да говориш тъй с мене! — кресна Фалибога с облещени очи. — Кажу ми, защо вали тъй, че до гуша ми дойде? Защо е тая кал до уши? Защо душата ми се пръска

от яд? Аз трябва да нашиbam някого с камшика, за да ми олекне! Затуй тебе ще нашиbam...

Фалибога се хилеше злобно. Ница смъкна гуглата си на раменете и се отдръпна назад, свил вежди.

— Аха! Не ти ли харесва? — викна векилинът. — Чакай, ще те науча аз да ти харесва...

Пусна коня, отстъпи две крачки и вдигна черния гърбач.

— Слушай, Лепадату, ако скочиш отгоре ми, ще те разчекна като пиле!... Аз на времето си, момче, съм ги вършил всякакви! Искam сега и ти да се боиш от мене, както се боят всички други... Да трепериш, като чуеш за Фалибога.

— Ама що съм ти сторил аз бе, бачо Санду? — рече Ница слисан.

Фалибога вдигна гърбача, ала Ница се хвърли тозчас върху него, стисна ръката му и я изви назад; хвана и другата му ръка, с която се мъчеше да се брани, и изви и нея. После върза с гърбача двете му ръце и като пъшкaше от гняв, сложи векилина на земята, отпусна се тежко отгоре му и извади пиринчения си боздуган. Фалибога скимтеше, въртеше ужасен очи, псуваше задавено и пъхтеше гневно. Дъхът му миришеше силно на вино.

— Какво искаш? — викна Лепадату, наведен над него с помътен поглед. По пиринчения боздуган заблестяха капки дъжд.

— Слушай, Ница, слушай, момче, не ме убивай! — неочаквано изстена ужасеният Фалибога.

Лепадату бавно се изправи и втикна боздугана отзад в пояса си. Погледът му омекна и той вдигна векилина от земята.

— Няма да те убия, бай Санду — рече той припряно. — Какво имам аз да дяля с тебе? По-добре ще сторя да ида, дето ми очи видят, другаде да си изкарвам къшея хляб, отколкото да се бия с тебе или да вляза в грях! Ето ти камшика. Сложи гуглата на главата си, че дъждът те мокри. Качвай се на коня и върви в колибите. Пък мене няма вече да ме видиш!...

— Какво говориш, бе? — кипна Фалибога с посиняло лице. — Защо не ме удари с боздугана? Аз мислех, че не е у тебе, че си отишъл без него при дъщерята на Тентя.

— Остави ме, бай Санду... Аз нямам твоего сърце...

Нахлупи гуглата на главата си и стоя известно време разколебан: да се отпрати към яхърите или да поеме към непознатите простори?

Фалибога го гледаше втренчено, като че ли чакаше нещо. После пак го хвана за ръката и го обърна към себе си.

— Слушай, Ница — рече той кратко и сякаш още по-прегракнало, — не си отивай! Искам да се сдобря с тебе...

Лепадату го погледна и се усмихна.

— Какво се смееш, бе? — викна Фалибога. — Нямах вяра в мене... Слушай, момче, аз на времето си бях чудо човек... Нещо ми беше бързало за тебе и те поядосах, пък и ти ме ядоса... Ама сега виждам, че и тебе те мъчи нещо и искам да се сдобря с тебе!...

— Я ме остави, бачо... — рече ядосано Ница и се обърна да си тръгне.

— Слушай, Лепадату, не ме гневи! — викна Фалибога. — Искам да се сдобря с тебе и да се почерпим!

Хвана гневно Ница за ръката и го дръпна към себе си.

— Върви с мене!

Лепадату тръгна мълчаливо подире му под ръсещия дъжд в навъсения здрач. Никой не чу, никой не видя какво се случи между двамата. Колибарите се бяха прибрали в бърлогите си и в мократа мрежа на дъжда трепкаха свенливи тъжни светлинки.

Двамата мъже крачеха с мъка из набърналата земя. Белка ги следваше с наведена глава. Спряха при една колиба до запустелия агъл, дето старите колибари обикновено се събираха на приказка събота вечер. И сега беше събота вечер; в колибата светеше и вътре, на топло, привършваха вечерята си воловарят Георге Барба, дядо Иримия Израил и Михалаки Прескурие. Двама момчурляка се сушаха край огнището, дето гореше наръч тръстика.

Фалибога ритна вратата и влезе, следван от Ница Лепадату.

— Грекушор! — сопна се той на едното момче, тънко и слабичко. — Иди заведи Белка в къщи. И кажи на Яна да дойде тук и да донесе стомничката с вино... Бързай, бре, не ходи такъв спънат! Чуваш ли?

Грекушор се отдели като сянка от огнището и изскочи навън, сякаш вихрушка го помете.

— Добри хора! — викна прегракнало Фалибога и показа щърбавите си зъби. — Прищяло ми се е сега да почерпя това момче...

— и тупна Лепадату по гърба. — Бяхме се заяли ние, ала сега се сдобрихме. Нали тъй бе, Лепадату?

Момъкът не каза нищо.

— Че проговори бе, човек! — викна Фалибога сърдито. — А бе ти не познаваш Фалибога! Знаеш ли колко съм лош, бре? Като зло куче съм лош бре, момче... Ала аз не хапя мълчешката! Я седни, Ница, там на одъра при огнището и си свали гуглата.

Санду, векилинът, смъкна бялата гугла от главата на Лепадату, смъкна и своята тъмна гугла, накара момъка да седне на одъра, а той се тръшна на едно ниско столче пред огъня.

— Какво ще кажеш, дядо Израиле? — извика той, като се смееше. — Вън все вали... омръзна ми... Тъй де, сякаш мъгла се е спуснала наоколо ми и ме души... Тук в колибата е по-добре... Ще ми се да се повеселя тази вечер...

— А че дъждът е от бога... Какво можем да сторим ние?... — отвърна му усмихнат Иримия Израил. — Пък щом ти се весели, ще се повеселиш...

— Искам да се повеселя бе, добри хора, ама искам да размърдам и това момче. Кажи нещо бе, Ница, защо мълчиш?

— Какво да кажа аз? Слушам какво говорите вие...

— Виждам аз, че не ми вярваш... ама нищо...

Въздъхна шумно, сякаш се пукаше от яд, и се огледа наоколо.

— Дядо Георге, я понадуй кавала... Ще ми посвириш, както ти знаеш...

— Ще ти посвирия, защо да не ти посвирия? — обади се с дебел глас от дъното на колибата Георге Барба.

Мълчаха известно време. Фалибога гледаше в земята. После изведнъж вдиша глава и втренчи пламналите си очи във вратата.

— Пристигна ли, Яно? — извика той високо.

Вратата се отвори. Влезе ниска, набита жена с червендалесто лице и дебели вежди. Свали от главата си чувала, който я бе пазил от дъжда, огледа се усмихната, с ръце на кръста, и се отправи към Фалибога.

— Защо крещиш такъв? — рече тя с мъжки глас. — Дойдох и донесох стомничката.

Грекушор влезе със стомничката. Фалибога веднага наля вино в пръстените канчета и почерпи всички.

— От много време не е имало тук вино — каза той весело. — Добре, че донесох това старо вино от един чифутин от Савени. Хайде и аз да се чукна... и ще кажа: да ми е жива и здрава Яна, че с нея се погаждаме още от ония времена, от кои краища чак е дошла с мене... Да си жив и здрав и Ница Лепадату и нека знае какво сърце имам... Пък Барба да изсвири нещо с кавала!

Изпи наведнъж виното и подаде канчето на Яна. Пиха наздравица и другите. Пи и Лепадату под пламналия поглед на Фалибога, а Георге Барба засвири една планинска песен.

— У нас, в планината, по-другояче свири кавалът — каза той, като се спря. — Свириш горе, а сякаш урвите и долините ти отвърщат.

— Ами! Какви ги разправяш ти бе, Барба! — рече високо венилинът. — Ето, нека ти каже мойта Яна, когато обикаляхме планините...

— На много места сме били ние... — каза Яна замечтано и се приближи до огъня.

— Били сме — продължи Фалибога. — И колко гори и полета сме прекосили на кон! На времето си имахме опасен занаят... — добави по-тихо и е усмивка векилинът, обхванат сякаш от някаква голяма радост.

Пиха още. В светлината на огъня очите на Санду святкаха силно. С канчето в ръка, той се поизправи и запя прегракнало:

*Я чуй, Яно, либе Яно,
постели ми рано-рано
на избата при прага ѝ,
пред бѣчвата до чепа ѝ,
да го чувам как бѣлбочи
и червено вино точи...*

— Спомняш ли си, Яно? — рече той и някаква причудлива светлина озари лицето му. — Тъй ти пеех аз, когато те виках да тръгнеш с мене по света... Много ме измъчи ти, Яно! От любов и яд сърцето ми беше като въглен почерняло. Илие Рагазан ми пееше моята песен, аз те гледах, а ти гледаше другаде...

*Любех аз едно момиче,
но разбрах — не ме обича.
И таз мъка да убия, почнах
в кръчмата да пия.*

*Днеска, утре, по дни цели,
пиех, пиех, ред недели.*

*Коня си дори пропих,
мъката си не смирих...*

С прегракнал глас и пламнали, втречени в Яна очи, Фалибога по-скоро изричаше песента, отколкото я пееше. Изпи жадно още едно канче вино, после се провикна към Ница:

— Ница бре, приятелю, бре! Виждаш ли тази жена? С нея заедно съм разбойничествувал аз бре, момче! Колко реки сме газили, колко гори сме обходили, из колко пусти места сме бродили... Не помня вече колко... И из Добруджа сме били, момче, и из Бараган, и отвъд Прут; качвахме се в планините, слизахме в долините... Много коне крадохме и препродадохме... И в затвор лежах... и избягах, а Яна, ето, и тук ме намери. И сега, добри хора, виждате ли, служба върно и почтено. Ала вие още не знаете кой съм аз... И такваз мъка ме хваща, та ми се ще да тръгна... Тогаз поглеждам Яна и си попийвам. А Янините очи казват: „Тръгвай!“ Ала аз усещам кокалите си натежали, те ми казват: „Стой!“

*О, човек, човек не знай,
че и на мъка има край!*

— Я посвири още малко, Барба, че ми е мъка. Пък и Яна пак ми казва с очи: „Тръгвай!“

Огряна от светлината на огъня, жената се усмихваше; в чертите ѝ още имаше следи от красотата ѝ, в очите ѝ още искряха страстите. Тя гледаше Фалибога и цялото минало бушуваше в спомените ѝ — едно минало, изпълнено с бури и диви страсти.

Кавалът на Георге Барба зареди в колибата толкова сладни и тъжни звуци, че изведнъж полята на Прут сякаш се разстлаха пред тях под есенната светлина и песента на безбрежността зазвуча отвсякъде. Яна изтри една сълза с опакото на ръката си, после, зашеметена от виното, се разсмя с празен поглед.

— Ница, да изпием двамата и това канче бе! — рече по едно време Фалибога с тежък глас. — Силен човек си ти бе! Сякаш идеш от местата, дето има много църкви и много попове. Друг си ти... Милостив, с меко сърце си ти, какъвто аз никога не съм бил!

Излязоха късно от топлата колиба. Есенната нощ беше тъмна. Старците се тъкмяха да си лягат. Само Георге Барба, наметнат с абата си, излезе да нагледа господарските волове и момчурляците, които спяха в оборите заедно с тях. Ница Лепадату вървеше до Фалибога, а Яна крачеше пред тях.

— Яно — рече векилинът, — ти си влез и си легни, пък аз ще взема коня да пообиколя и веднага ще се върна...

Жената изчезна в мрака. Фалибога докара кобилата си.

— Ница — каза той, — я си вземи кончето и ела с мене!

Слязоха към кравите и Лепадату изкара коня си. Тръгнаха под непрестанния, студен и безмилостен дъжд. Вървяха дълго един до друг. Момъкът едва различаваше местата, ала векилинът караше коня си бързо, като че ли яздеше деня.

— Май множко се насмуках тази вечер — рече той по едно време, — ала виждаш, че мошията ме познава...

Тъй обиколиха всичките обори, после минаха по брега на яза край воденицата с препълнен улей, през долчинките на Дребножитието, дето бяха кошарите на овцете, и стигнаха чак до землището на север. В оборите се чуваше ръмженето на кучетата, прогизнали от влага в леговищата си. А по пустото поле сякаш вървяха срещу някакъв тъмен зид, който се отдръпваше назад.

Като се връщаха, Фалибога измърмори:

— Сега е най-доброто време... Знаем аз... Могат да дойдат дваматри и да ти измъкнат най-хубавите говеда, ако не пообиколиш да видиш...

Когато минаваха отново край хамбарите и навесите, той пак извика със строгия си глас и пазачите му отвърнаха сънено. Също тъй

сънено и приглушено излайваха веднъж-дваж кучетата и после млъкваха, сякаш влагата на дъжда ги притисваше.

Късно спряха пред господарската къща.

— Спи и калугерката сама в къщата... — каза Фалибога със снишен глас. — Счетоводителят е стар и си ляга с кокошките, след като сложи такето на оголялата си глава... Ако остане на тях, всичко може да загине. Господарят се забавлява нейде си, кой знае къде... може да е тръгнал по чужбина... И един разбойник като Фалибога се е намерил да му пази имота... Виждаш ли, Ница, какви опаки работи стават на този свят... Лека нощ! Иди и ти да починеш...

Лепадату спря коня си.

— Почакай малко, бай Санду — рече той.

— Какво има?

— Бачо Санду, прости ми за туй, дете стана...

— Божи човек си ти бе, Ница — засмя се Фалибога. — Върви си лягай и мисли за дъщерята на харманджията...

Векилинът потъна в тъмнината. Лепадату слезе от коня си и го прибра на сушина; после си потърси едно местенце между стихналите добичета. Сложи боздугана до главата си и се зави с кожуха. Преди да заспи, до някое време мисли, все още неуверен в държането и думите на векилина; после отпрати мислите си към дъщерята на дядо Настасе и му се стори, че тя е много надалеч, отвъд някакви реки, забулена в есенните мъгли и във виелиците на близката зима. Преди да заспи, чу из простора жалния зов на някакви заблудени птици...

След една седмица дъждовете престанаха, ала времето си беше все тъй влажно. Белезникави мъгли бяха притиснали широките полета; слънцето не се показваше, сякаш беше минало в друг свят, да огрява други земи. Около господарската къща колибарите се движеха на коне — отвеждаха говедата на водопой и ги връщаха в оборите. Край магазините и хамбарите слугите се движеха тромаво, с накичени със скреж аби. Само гласът на Фалибога ечеше навсякъде и бялата му кобила тичаше в тръс по разкаляните пътища.

Ница Лепадату остана цял ден в матазиите да избира цървули за себе си и за момчетата, които бяха негови подчинени, и да се договори за кожуси с кожухаря Исаила. Там имаше натрупани овчи кожи и цървули и миришеше тежко на лой. Те седяха на сухите дъски между

кожусите, а през широко отворената двойна врата се виждаха замъглените синкави далечини.

Исаила, стар, плешив циганин с черно лице и бели мустаци и брада, седеше по турски, говореше тихо и бодеше бързо с иглата в овчата кожа.

— Аз, момче, бях роб на чокоина Йордаке, бащата на младия чокоин. Тогава живеехме нататък из Молдова, на други мошии. По него време имаше кехаи за робите; биеха ни с камшици и ни караха да работим, докато паднем...

— Чувал съм, че нататък имало много села, и то нагъсто... — каза Ница, като обтягаше с ръце жълтите цървули.

— Други са там стопанствата... ехе! Там всяка къща си има градина и стобор... А тука няма нищо, пуцинаци навсякъде. По тези места в старо време било татарско царство. И Антон, воденичарят, тъй дума.

— Богат ли беше бащата на нашия господар?

Циганинът ококори очи и поклати глава.

— Страшно богат! Мошии, говеда... пък аргати!... И чифлик с голяма къща в Аврамени... Имаше пет сина и четири щерки. И на всички даде по една мошия за зестра. Оправен стопанин беше чокоинът Йордаке. Голям, едър, с дебели мустаци... Всички се бояха от него. И кокона Профирица трепереше, кога се разлютеше старият господар... И виж как стана сега!... Изглежда, че тоя, младият, се е научил от стария... Чокоинът Йордаке имаше в Аврамени един векилин, викаше се Некулай Арнауту, работен и зъл, също като нашия Фалибога... Пък и Некулай Арнауту на времето си бил голям разбойник и го осъдили на каторга в солниците... Нашият господар го измъкнал оттам и го докарал в мошията, да стряска хората, зер по него време хората бяха по-мързеливи...

Циганинът се загледа през отворената врата в далечината, сякаш от мъглите зовеше спомените си, а Лепадату режеше с остра костура ремъчки за цървулите.

— Аз — рече пак Исаила — съм носил на ръце изтърсака на чокоина, тоя младия гос'ин Жор, приказки съм му разправял и съм го учил да язди... Тогаз бях по-млад. Той порасна голям, пък аз се смалих... ама той се сети за мене и ме прибра. Язык, само дето си прекарва младините из тези пуцинаци! Млад човек е, пък младостта

си иска своето... Тук все едно, че си отшелник. То за мене е друго, аз утре, другиден ще ида при циганите и кожухарите от преди сто години... Ама той, мъж като аслан... Друг живот му прилича на него, не е за тука то?...

Вън до вратата се чува леки стъпки и женски гласове.

— Кой ли е? — попита Исаила тихо, като за себе си.

Двамата вдигнаха глави. В магазинята влязоха, като изтърсваха краката си от калта, калугерката икономка и Маргьолица, дъщерята на Тентя, следвани от по-тежки, бавни стъпки, и над забулените им глави се показва вехтият каскет и лулата на Антон, немеца, и грамадната му брада — същинска къделя от бели и червеникави влакна.

— Ехе, гости ни идат — измърмори Исаила. — Идат гости... Ще стане мъничко *овеселение*...

Калугерката кимна бързо.

— Добър ден! Какво правите?

— Целувам ти ръка... целувам ти ръка — избърбори в брадата си Исаила.

— А че заловили сме се да стегнем хората за зима... — отвърна Ница усмихнато и погледна към Маргьолица.

Немецът Антон премести лулата си от единия ъгъл на устата си в другия и седна на един куп овчи кожи. Кимна им с брада, отпусна лулата си и измърмори нещо с дебел глас.

— Гутборга! Гутборга!^[2] — кимна с глава към него кожухарят и се засмя.

И немецът се усмихна и извади лулата от устата си. Той говореше развалено румънски.

— Какво правиш тебе, Исаил?...

— Какво да правя, господин Антон? Шия кожуси.

— Топре, топре — кимна му немецът и пак захапа лулата си.

— Казва, че било добре — обясни кожухарят на Ница.

Калугерката претрепера с глава и рече рязко:

— Дядо Исаила! Имало тука едни лисичи кожи... Донесъл ги господин Антон.

— Има, има — потвърди с глава немецът.

— Има — отвърна кожухарят. — Скътал съм ги аз добре... Таман да си направиш контошче от тях...

— Аз убил на тях — обади се немецът от купа овчи кожи.

— Тъй де, ти упушна лисиците, пък аз изработих кожите — добави Исаила.

— Гут, гут... — рече Антон и лулата му се заклати.

Дядо Исаила остави настрана кожуха, който шиеше, изправи се с пъшкане, отиде в един тъмен кът на магазина и измъкна оттам лисичите кожи. Донесе ги на светло и ги простря пред калугерката. В мътната светлина кожите лъщяха с по-светла и по-тъмна червенина.

— Хубави гадини са били — каза тихо кожухарят.

— Донеси ги в господарската къща — претрепера пак с глава калугерката. После седна на една обърната крина. Маргьолица остана до нея права. Черният шал, с който беше завила главата си, засенчваше очите ѝ.

Немецът стоеше замислен. Неочаквано, като да разговаряше с лулата си, измърмори:

— Аз казвам топре прави наш господар, че жени.

— А? Жени ли се? — запита учудено Исаила.

— А че тъй разправя гос'дин Антон — кипна калугерката. — Ходи с господина в града преди дъждовете да купуват някакви железарии...

— Абер^[3] чак на Ботошани бил... — измърмори Антон.

— Да. Гледал там, слушал, ходил и у други чокои... И разбрал, че нашият господар ще се жени...

По бледото лице на калугерката и в черните ѝ очи трептеше сянка на тревога и яд.

— А за коя ще се жени? — запита Исаила, като придръпваше над коленете си кожуха, който шиеше.

— Има едно депел господин, погат... — изпъшка Антон. — Господин Йонашку негово име... Има мошия на Валени... пет хиляди фълчи^[4] гора... и само едно момиче има...

— Ами че той ще да е, господин Йонашку Разу, дето идваше по мое време в Аврамени при господарите. Знам го аз. Виждам съм и момичето, когато беше мъничко... тъничко таквоз и русичко. То е негова сестриника.

— Значи, знаеш коя е... и трябва да е вярно — каза тихо калугерката и заби поглед в земята.

— Знам ги, знам ги — продължи радостно кожухарят. — Ама чокоинът Йонашку трябва да е остарял много... и знам, че коконата му

умря...

— Я, я! — измърмори немецът. — Няма стара кокона. Момичето файн, файн и нежен като цвете...

— Хм, значи... значи, господарка ще ни дойде — рече калугерката, като се усмихваше особено и гледаше встрани към Ница Лепадату. Момъкът трепна, когато очите ѝ го пронизаха. Той мислеше за друго.

Маргьолица се обади тихичко:

— Аз се радвам, че ни иде млада господарка...

— Защо се радваш? — запита я калугерката и очите и блеснаха към девойката.

— Не зная... сякаш ей тъй ми хрумна... че ще се промени тука.

— То, че ще се промени, ще се промени — рече Исаила. — На такава млада господарка ѝ се иска хубава къща и конюшня със скъпи коне... Ще насади господарят за нея и дървета, и цветя...

— О, я! — измърмори немецът. — Трябва лъскав файтон...

— Тъй е, тъй е... — добави весело кожухарят, като гледаше към икономката.

— Щом е такава благородна госпожица, как ще живее в тия пущинаци? — запита някак сопнато калугерката. — Кой може да живее тук? Тук няма веселби, няма музика, няма театър като в големите градове... Знаем аз, зер другояче съм живяла... Аз съм живяла в Яш...

Другите я слушаха удивени.

— Тъй трябва да е... — промълви със съжаление дъщерята на харманджията.

Калугерката се озъби злобно:

— Тъй е! Не знам само как аз погребях тук живота си...

После се засмя весело и погледна пак момъка.

— Ти какво ще речеш, Ница?

— Че какво да река? Ако се обичат, и тук ще им е хубаво...

Калугерката го загледа усмихнато. Маргьолипа се извърна с помръкнало лице и заразглежда пълната с кожи магазия. Дръпна бавно шала на устата си и въздъхна.

Икономката скочи от мястото си като отплеснат клон.

— Я, дядо Исаила, вземи лисичите кожи и ела в господарската къща. Ама ги завий с нещо.

— Идвам, идвам — отвърна Исаила и бутна настрана кожуха.

— А ти, Ница, се отбий довечера или утре към мене... Искам да те помоля за нещо...

— Добре — каза Ница и погледна с недоумение икономката.

Стана и господин Антон.

— Отиваме и аз, пушаме воденица — промърмори той. — Дошъл при вас, говорил малко и пушил една лула. Сега трябва отиваме.

— А ти няма ли да дойдеш? — попита калугерката Маргьолица.

Девојката се дръпна назад и рече припряно:

— Не. Аз ще си ходя в къщи... Негли тейко ме чака...

— Добре. Ама не забравяй да наминеш пак...

Икономката обърна към светлината бледото си лице и черните си очи и излезе бързо с гъвкави движения. Дядо Исаила метна на гърба си лисичите кожи и приведен, тръгна бавно подире ѝ. „Хм — мърмореше си той, — ще отида да попитам и Фалибога... зер ако му не кажа, пък научи, мене ще дере...“

Немецът си мислеше нещо и си мърмореше неразбрано с лула в устата; тръпна си и той, като затътрузи тежките си ботуши. Вече на вратата се извърна назад с голямата си брада и рече учудено:

— Какво правиш тебе, Ница Лепадату? Абер ела при нас, на воденица... поговорим... Откакто аз останал без баба, на мене омръзна сам, скучно... Ах! Дофиждане! — И си тръгна, пуфкайки с лулата.

В магазинята настъпи тишина и като че мъничко просветна, макар светлината да беше все тъй мътна.

Ница стана пъргаво от мястото си и се приближи до момичето. Усмиваше ѝ се с любов и искаше да я хване за ръката. Маргьолица смъкна назад шала от челото си. Отдръпна се назад и го загледа плахо.

— Бачо — заговори тя припряно, — не отивай в господарската къща...

Лепадату отпусна ръце и я загледа внимателно.

— Ама какво има?

Очите на девојката се напълниха със сълзи.

— Не отивай, Ница! Сега видях аз каква душа има калугерката. Не отивай!

— Какво ти е, Маргьолицо, защо се тревожиш тъй?

Девојката го загледа с гняв и любов. Приближи се до него и му подаде ръцете си. Лепадату не разбираше ясно какво става, ала горещи тръпки го пронизаха, като усети на гърдите си разтрепераната девојка. Прегърна я. Тя се дърпаше колебливо от ръцете му, а той я целуваше, зашеметен.

— Няма да отидеш! Нали няма да отидеш? — говореше тя и го гледаше с някакъв див поглед. — Ела довечера у нас. Ще отпратя тейко от къщи... и ще си поговорим.

Трепна. Вън се чува стъпки и до тях достигна тънкият глас на калугерката:

— Маргьолицо! Я ела! Там ли е Маргьолица?

После гласът каза по-тихо:

— Не се спирай, дядо Исаила. Върви, аз ще те настигна...

Девојката се отдели от Лепадату и дръпна пак шала над очите си. Лицето ѝ помръкна от ненавист. Пошепна припряно: „Да дойдеш, бачо...“ И се измъкна навън.

Лепадату остана сам, зашеметен. Клекна пак до струпаните цървули между овчите кожи. Опита се да поработи с костурата и с шилото, ала нещо не му спореше. Мрачната колиба, в която щеше да го чака дъщерята на харманджията, не му излизаше от ума.

Дядо Исаила го завари, загледан разсеяно. Сепна се, когато старецът заговори:

— Бях в господарската къща. Да видиш какво одайче има нашата калугерка... само скъпи черги... Ала какво ти е бе, момче? Сякаш са ти потънали гемиите.

— Нищо ми няма, дядо Исаила — отвърна момъкът. — Мислех си и аз нещо...

Старецът се усмихна дяволито:

— Знам аз за какво мислиш! Когато бях като тебе, и аз за туй мислех...

— Не мисля аз за туй, дето ти смяташ, дядо...

— Знам, знам! То се вижда по очите ти — рече кожухарят. — Казвам ли аз нещо? Имам си и аз за какво да мисля и да се ядосвам...

Старецът се наведе над кожата, който шиеше, и затананика носово някаква песен. По едно време гласът му се извиси провлечено и тъжно:

*Треска ли те тръшне — оздравяваш...
Любов ли те хване — в гроба лягаш...*

— Не слушай какво нареждам аз — рече той на момъка. — Тази песен е от младините ми.

Спогледаха се и се засмяха. После извиха очи към тъжната, потънала в мъгла, равнина.

Както разбираше Ница Лепадату, дъщерята на харманджията не беше като другите момичета. Обичаше с жар и умът ѝ сякаш се беше изострил. Когато понякога отиваше вечер при нея — тогава старецът не си биваше в къщи, — стоеше зашеметен след милувките им, а тя запалваше газеничето, слагаше го на перваза и почваше да го разпитва и да разговаря с него за онова, което ще стане в техния живот.

— Аз казвам тъй — рече тя веднъж, — да отидем напролет при господаря и да му кажем, че ще се вземем... И да ни помогне да си наредим хубаво стопанство, за каквито съм чувала, че има по други места.

Лепадату се чудеше на туй, което беше намислила, ала му харесваше.

— И трябва да направим сватба в черква, с поп... Тук хората са забравили този обичай.

— Тъй е — съгласи се Ница. — Трябва да се венчаем пред бога, като християни. Трябва да отидем и в общината...

— Ако трябва, ще отидем — каза замислено момичето...

Веднъж, като си тръгваше, момъкът се сети за нещо и се разсмя.

— Слушай, Маргьолицо — рече той, — какво те беше прихванало тогава в магазинята, когато току ми казваше да не отивам в господарската къща при коконата?

— Ти отиде ли?

— Не отидох, ала се почудих... Сякаш ѝ беше душманка... Пък ходиш при нея и тя ти мисли доброто...

— Е, нищо! Беше ме прихванало нещо...

— Не отидох и тя можеше да се разсърди. Ала помислих, че кой знае какво има...

Девойката се позасмя и склони чело на гърдите на момъка.

— Ако се е разсърдила, минало ѝ е... Остави я тази калугерка...

Отивайки при говедата, Лepadату си мислеше: „Голяма дяволица и хитруша е тази дядо Настасева щерка. Защо ме пържи тъй на сухо и ме залъгва с думи? Ама какво мога да й сторя? Вижда тя, че ми е драга на сърцето!“

Към края на месец груден от север задуха остър вятър и прогони мъглите. Показа се жълтеникаво, слабо слънце; калта и локвите изпръхнаха. И една привечер, която обагри хоризонта от север до юг с бакъреночервена светлина, налетяха снежни облаци. Виелица, дошла откъм ледените морета, развихри рояци снежинки. Зимата започна със снежна буря.

По тъмно Фалибога дойде в оборите при Ница.

— Зимата почва не като друга година. Лош знак, приятелю! — рече той.

— Да — отвърна момъкът. — Зимите са тежки, а ние, хората, сме в ръцете на бога.

— Нали имаш добър кожух и широки цървули? Ще се обърнеш гърбом към нея и ще я оставиш да отмине...

— Че какво друго мога да сторя? — отвърна Лepadату със смях.

Векилинът отмина, яздейки към другите обори.

Сега около господарската къща беше по-оживено. Овчарите бяха смъкнали овцете в кошарите в ниското. Всички говеда бяха прибрани в оборите. От страх пред зимата всичко живо в голямата мошия на чокоина се събираше на едно място. Леденият вятър сякаш беше подгонил всички. В тая вечер на започващата зима хората шетаха на всички страни, говореха оживено, подвикваха в снежната буря, зовяха кучетата си.

Ница Лepadату обърна овчия си кожух с вълната навън, мина между дългата редица говеда, да види дали са спокойни, подсвирна на кучето Сърману, което неговите момчета му бяха довели. Извади от гуглата си голямо парче мамалига, сложи го пред него, погали го по шията и го потупа по муцуната.

— А ти имаш ли кожух за зимата бе, Сърману?

Гъстата черна козина на кучето лъщеше сред падащия сняг.

Момъкът стоя до едно време замислен, загледан в мрака. От най-ранните си години, откакто се помнеше и живееше като аргатин по чокойските мошии, тръпките на зимата будеха тревога в душата му.

Изпитваше някакво притеснение, като да долавяше враждебен ропот от други светове.

— Хайде, Сърману, да вървим в колибите — рече той на кучето.

Наметнат с рунтавия си кожух и с кучето подире си, Лепадату се отправи под сипещия се сняг към колибите. Светлинките на човешките леговища едва блещукаха. Влезе в колибата на старците и седна до огъня; кучето легна до нозете му. Постоя и там замислен. От време на време влизаше някой колибар или посипан със сняг овчар да изпуши една лула и си излизаше. Старците разговаряха някак загрижено и си припомнях за миналите тежки зими като за войни и тежки изпитания. Когато замълчаваха, въвн се чуваше нещо като ромон на вода; газеничето затрептяваше, подувано от вятъра, който влизаше през комина.

Сутринта снежната буря стихна, ала сняг валя още един ден и една нощ. Когато спря да снежи, студът се засили. Колибарите излизаха като от дъното на земята и проправяха пъртини. Димът от комините излизаше право нагоре, а звуците и гласовете сякаш се удряха в звънливо стъкло. Възседнали конете си, Фалибога и Лепадату отидоха да прегледат кладните слама и големите купи сено. Хората от чифлика идваха с шейни и товареха. Наблизо овчарите разчистваха мястото около кошарите, в които овцете стояха нагъсто. Снежното поле се простираше надалеко до хоризонта, подобно на чисто бяло платно. Понякога внезапно, като мрачен облак, се спущаше ято гарвани, приближаваше се и се пръскаше по светлия сняг като черни, движещи се точки.

Два дни преди Никулден, по обед, откъм горните хамбари се зачу сребърен звън на звънчета. И тозчас като светкавица се разнесе новината, че пристига чокоинът Аврамяну. Колибарите като мравки изпълзяха отвсякъде. Наизлязоха и жените, а босоногите деца занадничаха от колибите.

И наистина господарят пристигаше с шейна, впрегната с четири коня и със звънчета, които звънях различно. Фалибога и неговата Яна излязоха от колибата си, облечени в чисти кожуси, и слязоха към господарската къща да го посрещнат.

— Ах, Санду! Не съм виждала такава хубава шейна — извика удивена жената на векилина.

— Мълчи бе, жена — отвърна Фалибога със смях, — мълчи, че в шейната има нещо още по-чудно и по-хубаво...

— Какво е то?

— Аз съм по-висок, пък имам и по-дълъг врат. Издигни се на пръсти и виж сама...

— Олеле, Санду! Тази ще да ни е господарката... Хубава госпойка!...

И наистина господин Жорж идваше в мошията с булката си и със стария господин Йонашку Разу.

— Истина излезе туй, което се говореше, Яно... — пошепна Фалибога. — Кой знае какво ще стане отсега нататък!

Яна се извърна към него и го изгледа косо, със свъсени вежди:

— Защо приказваш така, Санду?

— Слушай, Яно, тая гълъбица е градско пиле. Ще откъсне тя господаря ни от тия пуцинаци...

Яна не отговори, вперила пламнал поглед в шейната, която се приближаваше бавно; загледа се продължително в обкръженото от кожи розово лице на младата господарка; после се дръпна зад Фалибога и се загърна по-добре в овчия си кожух.

— Ще видим какъв дявол ще се излюпи... — каза тя тихо.

Шейната се спря пред дървената къща. Белите пердета на прозорците затрептяха, сякаш клепки премигаха; вратата се отвори и калугерката излезе на чардака; тъничка, облечена в лисичето контошче, със замръзнала усмивка на нежното си лице, тя загледа младата руса господарка. От всички страни прииждаха колибари и със свалени калпаци се трупаха около шейната.

Пръв господин Жорж се измъкна от шубите и слезе пъргаво; щастлива усмивка играеше на мургавото му лице. После слезе и се разкърши старият господин — дебел, натежал човек с бели мустаци и черни вежди. Последна слезе леко, подпомогната от Аврамяну, тъничка руса жена с бяло, накривено калпаче и мека като пух кожена яка на шията.

Влязоха в къщата. Калугерката ги последва, приведена смирено. Селяните стояха, не се разотиваха. Разглеждаха шейната, конете и кочияша в син кожух и с рунтав казашки калпак, после, след като шейната отмина към оборите, те заговориха за господарите и за

чудните места, отдето идеха тия щастливи и охранени хора. Това събитие беше като светлина в техния живот.

Когато господарят и гостите му излязоха от къщи, колибарите се наредиха в две редици и загледаха внимателно тези хора с румени, весели лица. Господин Жорж се запъти към подчинените си и каза усмихнат:

— Ето вашата господарка, добри хора — и загледа и той като нещо скъпо очичките ѝ, които все мигаха между пухкавата кожа на калпачето и яката.

— Господ здраве да ѝ дава — отвърнаха няколко гласа.

Старият господин пушеше с кехлибарено цигаре. Гледаше към колибарите, ала сякаш мислеше за друго. И каза на русата царкиня с усмивка на съжаление: „Oh! Lis sont bien sales, les pauvres gens!“^[5]

— Какво казва! Какво казва? — питаха се шепнешком един друг колибарите.

Като се загръщаха в лъскавите си кожени палта, гостите отминаха нататък. Спряха се и загледаха вкопаните в земята колиби. Русата фея се засмя: „Tiens! Qu'est ce que c'est que sa?“^[6] — запита тя тихо със сладкия си глас. И като гледаше Аврамяну с хубавите си очи, продължи все на френски:

— А, това са жилища! Колко са странни!

— Действително тук сме далеч от цивилизацията! — каза господин Йонашку, като забули лицето си в синкав цигарен дим.

— О, много странно! Много странно! — каза тихо царкинята и сякаш сините ѝ очи овлажняха. — Тези колиби ми напомнят приказките за въглекопачите, които четях в пансиона...

Купчината колибари вървеше подире им като боязливо, доволно стадо. Господарите свиха към кошарите и оборите.

— Моето стопанство е много опростено... — говореше тихо господин Жорж със стеснителна усмивка. — Но тук и не може да бъде другояче. Това са целини.

Тя го гледаше и му се усмихваше мило. Наистина царкинята на Аврамяну беше много красива и нежна и колибарите я наблюдаваха удивени и си шепнеха на ухо. „Французки говорят...“ — прошепна Фалибога на Яна.

— Вярвам, че и лете тук не е по-хубаво... — изчурулика пак младата господарка, като се усмихна и се завъртя леко на едно място.

— За мен житните ниви са най-хубавото нещо — каза Аврамяну. — Ето го Фалибога — продължи той, като зърна векилина. — Я ела тук, Санду!

Фалибога се изправи пред тях, като се мъчеше да смекчи колкото може суровия израз на лицето си.

— Целувам ви десницата, господарке... — рече той стеснително и протегна към феята черната си лапа.

— Дай си ръката да ти я целуне — пришепна ѝ все на френски Аврамяну. Фалибога вдигна към него поглед, после целуна облечената в ръкавица ръчица.

— Всичко ли върви добре, Санду? — попита господарят добродушно.

— Всичко, както всяка година — отговори спокойно Фалибога. — Ще дойда да ви дам отчет.

— Сега нямам време, Санду — каза Аврамяну. — Само се отбихме... Утре сутринта заминаваме.

— Далече ли отивате, господарю?

— Да, далеч, чак в Италия... Вие не сте и чували за тази страна.

— Е, чували сме и ние, господарю — каза Фалибога с въздишка и плъзна мрачен поглед към Яна.

Царкинята изведнъж се разсмя.

— Студено ми е! Студено ми е! — зазъзна тя. — Да влезем в къщи. — Хвана Аврамяну под ръка и притисна глава до рамото му.

— Направихме ти удоволствието... дойдохме да видим царството ти на края на света — смееше се тя тъпичко. — Да тръгваме бързо, бързо... бързо... надалеч! Там, дето има цветя... и песни! Ах, колко съм щастлива, Жорж!

Тръгнаха бързо. Старият господин се мъчеше да ги догони. Той имаше малко отегчен вид. Каза с укор:

— Розино... Розино... хората те гледат. Дръж се прилично.

После се разкашля и хвърли цигарата.

Яна гледаше усмихната това щастливо видение, господарката, и каза:

— Чуваш ли, Санду? Зина ѝ казват...

Фалибога измърмори нещо. Господарите влязоха в къщи. След малко господин Жорж излезе сам. Извика Фалибога и му каза високо:

— Санду, прати един човек с шейната до селото да донесе от кръчмата три ведра ракия... и почерпи с нея хората още тази вечер... Но внимавай...

— Разбрах, господарю! — отвърна Фалибога. — А кога ще се върнете?

— Кой? — попита чокоинът. — А! На господарката не ѝ харесва твърде тук... Но аз ще се върна колкото се може по-скоро, колкото се може по-скоро...

— Върнете се жив и здрав, господарю... — отвърна Фалибога.

Една мъничка ръка почука на прозореца. Господин Жорж се обърна засмян и влезе в къщи. С навъсени вежди Фалибога се отпрати към колибарите.

— Сложете си калпаците, бре! — И нахлупи и той калпака над очите си. После извика строго: — Андрей Броаска да отиде за ракия, а вие вървете да си гледате работата! Господарите влязоха вече да си почиват. Какво чакате?

Полека-лека колибарите се разотидоха, като тътрузеха из снега пълните си със слама цървули и разговаряха за голямата случка. Фалибога извика на слабичкото момче:

— Грекушор, оседлай Белка... ще отида да видя дали е изпълнено това, което заръчах сутринта... — И тръгна с мърморене, а Грекушор се понесе като привидение, скачайки с големи крачки из преспите.

С кучето до краката си Ница Лепадату чакаше господарите до обора на кравите. Видя ги, че се насочват към него и отдалеч сне калпак; ала искрящият поглед изпод бялото калпаче само се плъзна край него и се отпрати на другаде. Господарите се върнаха и Ница остана на мястото си с калпак в ръка.

Фалибога дойде с големи крачки при него, захили се и каза:

— Ей, Ница, какво ще речеш? Я си сложи калпака бе!

— Много дребничка и хубава! — рече Ница.

— Че как мислиш ти бе? Чисто създание, не е като нас да мирише на дим и на землянка... Месото и е като от мляко, в пух е израснала... Друг човек е тя!

Лепадату не отговори. Гледаше усмихнат пред себе си, сякаш нежното видение все още стоеше пред очите му.

На другия ден звънчетата с различни гласове зазвъняха в тишината на долчинката. Студът беше намален и слънцето блестеше на ясното и зелено като зелен камък небе. Четирите нетърпеливи коня докараха пред стълбата шейната, отрупана с кожи и губери, а кочияшът с рунтавия калпак стоеше изправен и горд и не благоволяваше дори да погледне смирените лица наоколо му.

Колибарите се бяха събрали пак и чакаха заминаването на господарите си. В джамлъка в задната част на къщата Фалибога говореше с господин Жорж, отговаряше на всичко, което той го питаше, и получаваше заповеди. Когато Фалибога излезе, всички колибари гледаха към хамбарите на хълма. Тясна шейничка, теглена от дребно конче, се спущаше оттам. Векилинът засенчи с ръка очите си.

— Господин кметът трябва да е... — измърмори той и се спря.

Конят се носеше със ситни крачки; като стигна до господарската къща, спря. От шейната слезе къс, шкембест гражданин, облечен в овнешко кожухче. Между големия остър калпак и широката вдигната яка на кожуха се виждаше едро, зачервено лице. Малките му очички гледаха изпитателно наоколо.

— Кой ще наглежда коня и завивките? — попита той с хрипков глас на тлъст човек с къс врат. Сне вълнениците си ръкавици с един пръст, бутна калпака си нагоре над рунтавите вежди и смъкна яката на раменете си.

— Какъв вятър те носи към нас, господин кмете? — попита Фалибога.

Човекът на властта се обърна и устните му се разтегнаха в усмивка.

— Аха! Ти ли си, господин Санду? Дойдоха господарите, нали? Видях ги вчера, като минаха през село.

— Да, дойдоха. Сега си имаме и господарка... — каза Фалибога и кимна с глава.

— Зная, зная — потвърди кметът и се засмя. — Побързах да дойда да им изкажа почитанията си...

Колибарите гледаха мълчаливо. Кметът се повъртя на едно място, после загледа към господарската къща.

— Оттук, господин кмете, от отзад — обади се Санду и му посочи с ръка.

Ала предната врата се отвори широко и гостите излязоха, облечени в шубите си. Кметът пристъпи към стълбата. Господин Жорж го позна веднага и каза някак изненадан:

— А! Господин Вълку! Кога пристигна?

— Току-що... — отвърна кметът и се поклони дълбоко към госпожа Розина.

— Един момент, господин кмете... един момент! — И господин Жорж, като придържаше под мишница младата си жена, помогна ѝ да се качи в шейната, настани я и я уви с губерите. Тя го гледаше с искрящи очи, а розовото ѝ лице му се усмихваше.

— Великолепно време — изчурулика тя сладко. — Да тръгваме, Жорж, да тръгваме, да не закъснеем!

— Един момент — пошепна ѝ набързо Аврамяну по френски, — трябва да кажа нещо на този човек.

Качи се тежко в шейната и старият господин. Калугерката, смирено, със сведени клепачи, гледаше неподвижна от чардака. Господарят отиде при кмета и го отведе настрана. Поговориха тихо. Аврамяну разкопча бавно шубата си, пъкна ръка до гърдите си и рови там дълго. Извади портфейла си, прегледа го, измъкна от него нещо и господин Вълку побърза да вземе банкнотата.

— Много ви благодаря — рече кметът с широка усмивка. — Ще бъда на ваше разположение както винаги...

— Добре, добре!... — отвърна Аврамяну, като гледаше на друга страна и закопчаваше шубата си. — Довиждане, господин Вълку, довиждане!

— Моите почитания... — каза малко високо кметът и се поклони към бялото кожено калпаче.

Госпожата поздрави само с очи; Аврамяну побърза да се качи в шейната. Калугерката слезе бързо от чардака. Фалибога се приближи от другата страна на шейната, кочияшът се наведе назад и всички заедно настаниха шубите и губерите около пътниците.

— Санду — каза чокоинът, — гледай всичко да бъде в ред...

Санду сне калпака си:

— Бъдете спокоен... Върнете се по живо, по здраво!

И колибарите снеха калпаци.

— Останете си с добро! — извика чокоинът. — Хайде, Костаке!

Камшикът на кочияша изплющя, звънчетата зазвъняха и шейната се понесе бързо нагоре по хълма. Подире им забърза и господин Вълку с шейничката и кончето си, потънал в завивки, вдигнал яка и нахлупил калпак, та само върхът на носа му се виждаше.

— Бре, Ница, ти видя ли човека на властта? — обърна се Фалибога към Лepadату. — Хитра лисица е тоя господин Вълку! Подушва, щом дойде господарят, и тозчас пристига. Друг път не припарва насам. Даде му господарят една синя хартийка — и готово! Изпълнил си е, ще рече, дълга... Иначе ние тук си живеем сами... нямаме нито поп, нито кмет... Веднъж в годината идва и бирникът, пак за пари, и толкоз!

Фалибога се смееше и гледаше шейничката от небоядисани дъски, която бързаше като мъниче подир красивата господарска шейна.

— Абе, Ница, ти пак остана със зяпнала уста като вчера — каза Фалибога. — Сякаш си видял самодива от приказките... Сложи си калпака на главата, бре!

Нежните гласчета на звънчетата заглъхнаха в далечината; господарската къща и колибите затихнаха, сякаш още по-тъжни сред безмълвието на зимата. Векилинът отиде по работата си. Ница се върна със Сърману при говедата. Ала привечер, събрани край огнищата, колибарите пак заговориха за тая толкоз необикновена случка и за това видение от друг свят, което мина през живота им.

Зимата спокойно си течеше; хората и добитъкът я караха добре. Нищо не смуцаваше усамотеното селище. Само един ден преди Бъдни вечер един свещеник и един псалт от голямото село на господин Вълку пристигнаха на коне в колибите. Идваха да известят на колибарите за рождението на Спасителя. Влязоха в господарската къща и калугерката ги прие тъжно и много набожно. Отидоха и из колибите; навсякъде жените и децата излизаха насреща им. Фалибога изпълни дълга си към тях и по обед попът и псалтът си тръгнаха, яздейки по бялото заснежено поле. Хората ги проследиха с поглед, докато се загубиха в далечината като две черни точки.

През празниците колибарите ядоха свинско месо, както си е обичаят; дори си и пийнаха ракия. Знаеха, че започват нова година и се веселяха в топлите колиби. Хапнаха и пийнаха и овчарите и аргатите, които пазеха кошарите. А Фалибога до разсъмване обикаляше хората си да не пушат сред камъша и сламата или някой да не е паднал между

добитъка, зер на такива големи дни всекиму е позволено да се понапие, ала понякога напиването може да докара и беда.

Една вечер след Водици отново задуха тънък ветрец откъм север. Лепадату и Фалибога стояха на приказка в колибата на старците.

— Добре минахме половината зима — каза Фалибога. — Да видим как ще я бъде другата половина.

— Тя и таз зима ще си покаже рогата, както всяка зима... — отвърна Лепадату.

— Тъй е! Зимата никога не я изяждат вълците... Ала аз след Водици почвам, ей тъй на, да си мисля вече за пролетта. И зиме живеем ние, ама ни е притеснено... Такава е и моята Яна... Луда е за слънце и за пролет!...

Фалибога се приближи повече до огнището, а Михалаке Прескурие рече:

— Напролет ще дойде и господарят... заедно с жеравите.

Фалибога кимна с глава и въздъхна:

— Ах! Хубаво е, когато се стопи снегът и се покажат зелените като жабок ниви, когато чучулигата литне към небето и запее... От всички страни потичат потоци... сякаш са само от пяна... и мирише, не знам как да кажа... някак сладко. А Белка под мене тръпне от радост и цвили. Пък и като тръгнем с господин Жорж, и той на кон, да гледаме къде още да разораваме, къде да бъде пасище, къде да оставим за сено... Поглеждам господаря — и нему ноздрите се разширяват. И той обича тая черна земя...

— Едно ще ти кажа аз на тебе, Санду — обади се от къта си дядо Иримия Издраил. — Как няма да обича тая земя? Много места съм виждал аз в живота си и много пръст съм прекарвал през шепите си, ала тая тук с друга... Друга земя е тука... Господ я е сътворил такава, да ражда толкоз много, колкото не се е чувало по други места в света. Тук като тръгне човек на кон из царевичака, загубва се, не може да се види, а житото всеки път стига до гърдите ти... и е едро, тежко зърно! Знаем ли какво да кажа? Така я е благословил господ!

— Затуй и господарят живя в тоя пущинак — каза Фалибога, — живя тук, сякаш любов го свързваше. От сутрин до вечер по полето с мене... А в разгара на лятото отивахме двамата в града, в Савени, когато се събират там жътварите от далечните села и се пазарят... и докарвахме цял панаир хора... Че като тръгнат ония ми ти жетвари със

сърповете из нивите... същинска войска... Затова обичаше да седи тук господарят бре, Ница, защото все тучни ниви жънеха жетварите. Тук земята е благословена.

И Георге Барба се обади от дъното на колибата:

— И аз ще кажа, че по жътва е хубаво да се живее тук... Пълно е с мъже и жени под навесите... Пък приказки, пък смях и песни вечер край огньовете!... Тъй е, когато има много хора.

— Разправяй, разправяй, Барба! — рече Фалибога. — Тогава е таман време за тебе! Свириш и се закачаш с момите... Спомняш си младините...

— Каква файда от закачката?... — измърмори Георге Барба. — Старо-харо съм вече. Дето има една дума: стар човек, съдран чувал... Хвърли го в огъня!

Всички се разсмяха. Дядо Иримия посочи с глава Лепадату:

— На такъв ерген няма да му омръзне лятото...

— Кой знае! — отвърна Ница. — Може на лято друго да ми хрумне.

— Ама защо бе, момче?

— Ех, защо! — намеси се Фалибога. — Има тук нещо, дето не го знаеш ти, дядо... Дотогава Георге Барба може да свири на сватба...

Замълчаха. Никой не попита нищо. Само дядо Иримия въздъхна тихо:

— Пък дано даде господ!

Вятърът забуча в комина.

— Времето ще се развали... — рече Михалаке Прескурие.

Пак замълчаха. После Санду векилинът рече със строгия си глас:

— Хм! Къде ли са сега нашите господари? Кой знае къде са! Италия, казват, била при Топлото море. Там не валяло сняг, все пролет било. Тъй казваше веднъж господарят. Яздехме заедно, обикаляхме по оран и той ми разправяше за какво ли не.

— Кой знае къде може да бъде тая страна! — обади се и Ница.

— Ами че щом е при морето — рече Михалаке Прескурне, — тогава е чак на края на земята, там, дето отиват лястовиците и жеравите. Аз пък се чудя как могат да отидат чак дотам...

— Отиват — отговори му Фалибога. — Днес има тренове, дето те откарват бързо като вятър.

Пак замълчаха. После Ница Лепадату попита:

— А дали там хората живеят по-добре?

— Живеят ами! — ухили се Фалибога. — Защо отидоха там нашите господари? Нали за да им бъде по-добре? Да можех, и аз щях да избягам от зимата... Пък в края на краищата защо да бягам? Сега вече съм свикнал с нея.

— Аз мисля — рече Ница, — че господарят отиде само заради булката си. Такава тъничка и бяла!... Не съм виждал никога толкова момиче! Тя отведе господаря! Не видя ли как я гледаше? Като драгоценност! Сега може и те да си приказват и да се веселят там...

Вятърът пак заблъска, забуча продължително в комина: газеничето затрептя, насмалко да угасне.

Векилинът стана и се огледа за калпака и гърбача си.

— Ще отида да видя какво става навън — рече той.

— И аз ще вървя — каза Ница и наметна рунтавия си кожух. — Може момчетата да ме чакат...

Виелицата ги зашиба по лицето още щом излязоха, а малко по на открито ги грабна силна снежна вихрушка.

— Ей, дявол да я вземе! — викна Фалибога и плю. — Чак в устата ми влиза!

Ница се загърна по-добре в големия си кожух.

Фалибога се спусна към колибата си:

— Няма как! Трябва да отида да си облека нещо друго... — изпъшка той. — Ница, не се отделяй тази нощ от добитъка. Кой знае какво може да стане в тая виелица...

— А че пак там ще си спя, както всяка вечер! — отвърна момъкът и се отдалечи.

Първо си помисли да прескочи горе до колибата на харманджията, да види какво прави Маргьолица и да си побъбри с нея, ала после се отправи към обора. По земята и във въздуха имаше нещо необикновено; вятърът шибаше с хиляди ледени бодли, снегът се мъчеше упорито да проникне във всички гънки на дрехите, а горе, във въздуха, сякаш се плъзгаше някакъв безкраен бърз порой.

Докато стигне до обора, Лепадату усети, че виелицата се засили. Завари момчетата да го чакат, скупчени на едно място. Сърману скочи насреща му и почна да се умилква в нозете му. Говедата стояха неподвижни в мрака. Ница усети, че са неспокойни, че стоят с навирени глави и наострени уши. Сухият сняг звънтеше в камъшените

стени, а в открития към юг сайвант се промъкваха капки и отгоре, и отстрани. Понякога вятърът се блъскаше силно в леката постройка, фучеше гневно и я шибаше като с тежки невидими криле.

— Бачо — рече Нестор, едно от момчетата, — тази нощ пак ще дойдат вълци в кошарите.

— Я мълчете, бре, нали имаме силни кучета и пушки... пък по такова време и зверовете не излизат от леговищата си.

— Как ще стоиш тук сам, бачо? Я как бучи! Не чуваш ли? Сякаш реки прииждат!...

— Виждам, момчета, че сте се уплашили от виелищата — каза тихо Лепадату. — Така се плаших и аз, когато бях като вас... Идете да спите.

Момчетата се отправиха към колибите си, като затвориха след себе си камъшената врата. Лепадату обиколи говедата до другия край на обора и се заслуша в дишането им. После се върна на мястото, дето спеше. Там имаше заредена пушка, ала той повече се уповаваше на пиринчения си боздуган. Извади го и го остави до себе си, за да му бъде подръка; после се зави с кожуха и легна.

Лежа дълго така, замислен. Не му се спеше, а навън цялата околност кипеше. До едно време си спомня за разни случки от детинството си и за живота си при чуждите хора. Не помнеше нито баща си, нито майка си; и като че ли плачът на вятъра вън зазвуча в душата му жално и го заокайва. После се замисли за любовта си и пак сякаш видя до главата си дъщерята на харманджията. Зад гърба му на няколко места по камъшената стена вятърът се вмъкваше, навяваше сняг и все по често разтърсваше покрива. И както лежеше тъй на една страна, изведнъж му се стори, че наоколо му забуча някак особено.

„Много се засили вятърът“ — помисли си той.

Вятърът фучеше, без да спре дори за миг, без да си поеме дъх; сега сякаш се надпреварваше с някакви свръхестествени сили и се мъчеше да изтръгне обора от мястото му. И във въздуха, и в далечините нещо стенеше пронизително, нещо като уплашен зов на тишината.

— Сякаш небето се събаря... — прошепна момъкът и потръпна.

И говедата почнаха да шават неспокойно и да се увират едно в друго. Сърману изръмжа, като че ли беше усетил някой да се приближава.

— Мирувай, Сърману, няма никой! — смъмри го Ница, после стана и се помъчи да види наоколо си в мрака: чудеше се какво да направи, за да успокои добитъка. Ала и кучето, и добитъкът бяха усетили нещо преди човека. А когато и човекът го усети, беше вече твърде късно. Целият обор заскърца силно, запраця страхотно. Изплашени, говедата се люшнаха насам-натам, заблъскаха се на всички страни. Разклатен още повече от тази тежка вълна, оборът почна да се събаря. Говедата мучаха и бягаха, провирайки се през дупките. Кучето сякаш зарида безнадеждно като човек. Част от камъшената стена като огромно крило плесна Лепадату. Той се наведе зашеметен и затърси боздугана си, за да се брани от врага. Вятърът нахлу през откритата дупка като пушечен изстрел и го ослепи със струя сняг. Всичко стана за миг. Говедата мучаха наоколо. Паднал по очи, Ница Лепадату няма време да се изправи; сламеният покрив падна тежко връз него. Усети, че загива, само за миг чу воя на кучето, а неговите задавени викове заглъхнаха в рева на виелицата.

В това време Фалибога се връщаше с Белка към колибата си и чу сред фъртуната мученето на говедата, пращането на обора и пронизителния рев. Отби се бързо от пътя си и извика с прегракналия си глас:

— Лепадату! Лепадату, бре! Къде си бе? Какво става?

Скочи от коня и се спусна във виелицата. Заопипва с ръце и с крака, защото виелицата и снегът го ослепяваха. Но се спря, чул тежкото стенание на пострадалия. Изпърво се поколеба: искаше да изтича до колибите и да извести на хората. После се реши. Почна да рови в тъмнината и да хвърля наляво и надясно тръстиките и сламата на съборения обор. Навремени спираше и се ослушваше. После се провикваше:

— Ница! Аз съм бре, момче!

Стенанията на Лепадату не преставаха, ала вече се чуваха по-ясно. Фалибога почна да крещи прегракнало:

— Ей! Хора! Не чувате ли бе, добри хора!

После се сети, смъкна пушката от гърба си и гръмна два пъти. Гърмежите се смесиха с фученето на виелицата.

Пак се наведе и пак почна да рови с ръце, докато, задъхан и отчаян, напипа кожуха и под него топлото тяло на Лепадату. Помъчи се

сам и го издърпа настрана; покри го с кожуха, после се метна на Белка и препусна между колибите, като завика със страшен глас.

В тая нощ на изпитания Ница щеше да прекрачи прага на смъртта. Настаниха го с пукната глава и повредени крака в колибата на старците. Яна дойде във виелицата и го наложи с хляб, накиснат в ракия, запали и една свещица до главата му и до заранта старите бдяха над него. Той не спираше да стене със затворени очи. А сутринта, като подгонена от фъртуната, дойде Маргьолица. Заплака с глас, стиснала глава с ръце, и се захлупи на земята до одъра, на който лежеше момъкът.

Три дни и три нощи раненият не дойде на себе си: след това тъжната светлика, която проникваше в дъното на колибата, светна ясно в хлътналите му очи...

Всички тези случки, станали, когато обширните равнини на Прут били пусти, ми ги разказа неотдавна един стопанин от село Колибари. Един летен ден пристигнах в селото, дето той беше кмет, и спрях в двора му, ограден с плет от пръти. Той прибра конете в дървения обор, белосан с вар и синка, а мене покани да си почина на широкия пруст. Беше едър селянин с дълги коси, с къси поошарени мустаци, със скрити под гъсти вежди очи. Накуцваше малко: единият му крак имаше малък недъг. Почерпи ме много дружелюбно със студена вода, а жена му, в чест на гостенина, пусна в тенджерата с борша да ври една тлъста кокошка. Два пъргави момчурляка шетаха около чистата плевня и около обора. По едно време, след като се нахраних, стопанинът се осмели да седне на пруста по-настриани от мене и с кротък глас повика жена си:

— Маргьолицо, ела да изпиеш и ти една чашка вино...

След като жената отиде да си тъче, стопанинът Ница Лепадату ми разправи за живота си при чокоина Жор Аврамяну. Каза ми всичко, разправи ми и за оная страшна мощ, когато щял да загине, и за страданията си, които се проточили чак до пролетта.

— Ала през пролетта — добави той, като ме гледаше усмихнат, — през пролетта станах и излязох на топлото слънце... А когато лястовиците започнаха да идват, когато полските цветя почнаха да

цъфтят, аз се вдигнах от болестта. После, когато господарят се върна, аз и Маргьолица му се примолехме да ни венчае с госпожата си.

Пък за да ни венчае, трябваше ние да отидем в града, в Яш. Госпожата не искаше да дойде в нашия пущинак, ала за венчаването каза, че ще ни венчае зарад моята вярност... когато те били на разходка при онова Топлото море...

Та тъй обходихме ние един край от нашата страна и видяхме градове и уредени села, ама после нашата мошия ми се видя много пуста, та дори и парчето земя, дето ни го подари чокоинът за сватбата. Ама нали видяхме толкоз работи, и къщи, и стопанства, и тренове, и какво ли не още, рекохме си, че трябва да се понапънем и да се измъкнем от тия колиби... С време си издигнахме и къща. Другите, като видяха, и те направиха като нас...

А нашият господар, горкичкият, вече не се върна тук. Уйдиса на жена си и купи другаде мошия. Тукашната земя мина в други ръце; разделиха я между тоз и она, минаваше от едни ръце в други; сдобиха се с по нещичко и нашите хора и мнозина от старите колибари се настаниха на своя земя, издигнаха си и къщи, и сега, дето се казва, имаме си и ние нещо като село и не сме вече тъй далеко от света...

Докато бай Ница ми разправяше тия работи, по пътя пред неговата порта минаваха селяни, които се връщаха от работа; неколцина ергени пееха и гласовете им, трептейки, се извисяваха в тишината на свечеряването. Гледах околностите, покритите с ниви склонове, долчинките с ливади, безкрайното стърнище на юг и попитах домакина:

— А какво стана със старата господарска къща?

— Събориха я и направиха друга по-нагоре; после и тя запустя и се събори и другите чокои издигнаха къща от тухли нататък, в средата на мошията... Правеха нови, както някога всяка година правеха нови обори... Сега вече и те не се сменят тъй често, сега ги строят както трябва... Чувах — добави усмихнато домакинът, — че наблизе щял да минава и трен, през долината на Жижия...

— Тъй е — рекох аз, — тъй се променят нещата. А Фалибога? Какво стана с Фалибога и неговата Яна?

Лепадату се позамисли.

— Че какво да ти кажа?... Фалибога беше опак човек, както сам си казваше... Беше като див кон... Щом видя, че хората се умножават,

че идват други чокои, едни по-зли, други — по-лакоми, взе си Яна, яхнаха конете и минаха Прут... Кой знае къде отидоха... И оттогаз ни вест, ни кост от тях...

Позагледа се във виолетовата мъглица на далечината и рече:

— И все пак, ако не беше Фалибога, щях да умра през оная страшна ноц. Никога нямах вяра в него, ала виждаш ли, той имал добро сърце! Веднъж в годината правя помен за душата му... Може да не е жив. Може да е отишъл вече там, дето всички ще идем...

Това ми разправи Ница Лепадату в една лятна привечер. И след като научих всичко за тия някогашни хора — за старците, за калугерката и за другите, живели тук в колибите, легнах си доволен като след прочитане на разказ, в който е показана кончината на всички, и на добрите, и на злите. И както след прочитане на подобен хубав разказ, дълго време не можах да заспя; а сенките на миналото се смесваха с благоуханието на сеното, от което си бях направил възглавка.

1912 г.

[1] „Лепадату“ на румънки език означава „изоставен“, „захвърлен“. — Б.пр. ↑

[2] Гутен морген — добро утро (нем.). ↑

[3] Абер — но, ала (нем.). ↑

[4] Фълче — стара мярка за повърхнина в Молдова, равна на един и половина хектара. — Б.пр. ↑

[5] О! Колко са мръсни, бедните! (Фр.) ↑

[6] Я виж! Какво е пък това? (Фр.) ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.